

Interpretacija i metodički pristup pripovijetci Svoga tela gospodar autora Slavka Kolara

Levak, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:753091>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-30**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za metodiku nastave hrvatskog jezika i književnosti

**INTERPRETACIJA I METODIČKI PRISTUP PRIPOVIJETCI *SVOGA
TELA GOSPODAR* AUTORA SLAVKA KOLARA**

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-bodova

Iva Levak

Zagreb, veljača 2022.

Mentor

Red. prof. dr. sc. Dean Slavić

Zahvala

Hvala mojoj obitelji i prijateljima koji su mi bili velika potpora tijekom studiranja, a posebna zahvala ide mojim roditeljima koji su najzaslužniji za moje školovanje.

Hvala mojemu mentoru i profesorici Dubravki Šutalo-Kovačić bez čije pomoći ovaj rad ne bi bio potpun.

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
2.	MOTIVACIJA.....	2
3.	LOKALIZACIJA	5
3.1.	Autorova biografija	5
3.2.	Kolarova povezanost sa selom	7
4.	INTERPRETACIJA	9
4.1.	Osnovni podatci o pripovijetci	9
4.1.1.	Tema.....	9
4.1.2.	Žanrovske odrednice	9
4.1.3.	Fabula, pripovjedač i stil	11
4.2.	Analiza likova.....	13
4.2.1.	Iva.....	14
4.2.2.	Roža.....	20
4.3.	Odnosi među likovima	26
4.3.1.	Roža i Iva.....	26
4.3.2.	Roditelji i djeca	29
4.4.	Humor.....	31
4.4.1.	Društvena pozadina humora	32
4.4.2.	Jezična podloga humora	34
4.5.	Tragičnost.....	35
4.5.1.	Tragičan junak, tragična krivnja i tragičan završetak.....	35
4.6.	Moralno-etičke rasprave.....	39
5.	UČENIČKE REAKCIJE	40
5.1.	Analiza održanog sata	40
5.2.	Analiza učeničkih anketa.....	42
6.	ZAKLJUČAK	43
7.	PRILOZI.....	44
7.1.	Priprema	44
7.2.	Učenička anketa	87
8.	LITERATURA.....	90
9.	SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI.....	94

1. UVOD

U ovome će se diplomskome radu interpretirati i metodički pristupiti pripovijetci *Svoga tela gospodar* autora Slavka Kolara. Djelo pripada zbirci pripovijedaka i novela naslovljenoj *Mi smo za pravicu* (1936). Analiza će biti prilagođena različitim uzrastima učenika s naglaskom na interpretaciju djela u srednjoj školi gdje je planirano održavanje sata književnosti.

Metodički će pristup djelu biti u skladu sa zahtjevima Kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019). Prilikom analize u obzir će se uzeti odgojno-obrazovni ciljevi za predmetno područje Književnost i stvaralaštvo od kojih su za temu najvažniji sposobnost učenika da interpretira književni tekst na temelju vlastitoga čitateljskog iskustva i znanja o književnosti, ali i da učenik samostalno prosuđuje književni tekst te uočava svrhu i obilježja pripadajućeg žanra i autora. Interpretacija će djela, dakle, biti prilagođena navedenim odgojno-obrazovnim ciljevima.

Interpretacija će započeti s motivacijom, nakon čega slijedi lokalizacija djela gdje važnu ulogu ima autorova biografija i njegova povezanost s kajkavskim selom. Potom će se analizirati osnovne žanrovske odrednice djela, svi elementi fabule te će se opisati stilska formacija kojoj djelo pripada. Naglasak će se u interpretaciji staviti na analizu dvoje glavnih likova, te na njihovu etičko-psihološku, sociološku i lingvističku karakterizaciju. Realistični će se elementi djela povezati s mjestom i vremenom radnje, a uz karakterizaciju likova, pozornost će se posvetiti komičnim i tragičnim elementima u djelu i njihovom međusobnom odnosu. Budući da se radi o jednom od najizraženijih problema u pripovijetci, patrijarhalna će se kultura u seoskim sredinama i fenomen dogovorenog braka tumačiti zasebno u poglavlju o moralu i etici. S time da se ponajviše raspravljati o ispravnim ili neispravnim postupcima dvoje glavnih likova. Na satu je književnosti predviđeno povezivanje događaja prikazanih u pripovijetci sa suvremenim problemima te postavljanje pitanja može li se pripovijetka aktualizirati. Između ostalog, ova tema otvara mogućnost za integracijsko-korelacijski pristup nastavi književnosti koji se može povezati s nastavom povijesti i s nastavom sociologije, s time da se o toj temi neće pisati zasebno, već će se spomenuti prigodom prikaza narodnih običaja sjeverne Hrvatske u analizi likova ili u poglavlju o moralu i etici.

Na samome će se kraju diplomskog rada iznijeti zapažanja o recepciji pripovijetke u drugom razredu Gimnazije Fran Galović Koprivnica gdje su učenici većinom govornici kajkavskog narječja ili im je kajkavsko narječje poznato. Za oblikovanje je sata predviđen interpretativno-analitički sustav te metode čitanja, razgovora te samostalnog rada učenika. Na kraju je održanog sata predviđeno rješavanje ankete, zbog čega će se u zasebnom poglavlju analizirati učenički odgovori.

1. MOTIVACIJA

Na početku je sata interpretacije pripovijetke *Svoga tela gospodar* ključno pripremiti učenike „za izravnu recepciju književnog djela“ (Slavić, 2011: 46). Svakako valja imati na umu da motivacija „treba biti primjerena dobi i sposobnostima učenika te samomu djelu“ zbog čega je jasno kako će određena moralno-etička pitanja kakva su: problem dogovorenog braka, brak bez ljubavi i nasilje u braku biti primjerenija učenicima u srednjoj školi (Slavić, 2011: 46). Kada je riječ o osobnim iskustvima učenika, moguće je raspravljati o nesretnim brakovima i o uzrocima nesreća u braku s time da valja biti oprezan, posebice ako u razredu ima djece kojima su roditelji rastavljeni ili djece kojima roditelji imaju probleme u braku (Slavić, 2011:48). Moguće je razgovarati o dogovorenim brakovima i o kulturama u kojima najveću ulogu u sklapanju braka igraju roditelji supružnika. Osim toga, sat se može započeti raspravom o prikazu seljaka u hrvatskoj književnosti te se može prikazati citat Slavka Kolara koji upravo o tome govori u autorovim autobiografskim zapisima:

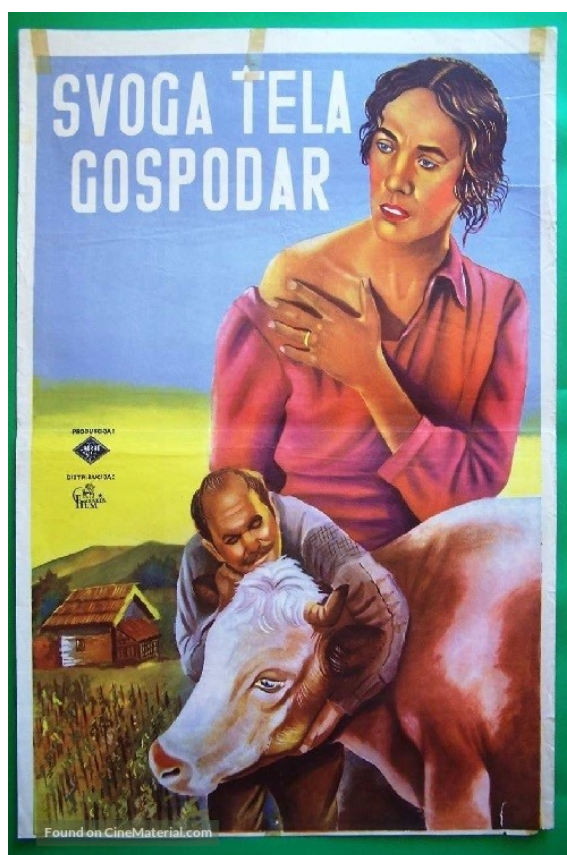
Mi smo donedavno bili, a i danas smo uglavnom seljački narod i najveći dio naše književnosti posvećen je selu, pa opet, pravo je čudo kako naš građanin ili tzv. intelektualac (...) gleda sa stratosferskih visina na selo i seljaka smatrajući ga trogloditom i budalom, vidjevši u seljačkom životu samo sporove i parnice oko nasljeđa ili međa, samo strah pred sudom ili gradom, smatrajući da seljak ne zna za drugu ljubav osim prema zemlji i prema marvinčetu, kravi, konju, prasetu. (Kolar, 1971.a: 76-77).

Nadovezujući se na prethodni citat, s učenicima je moguće raspravljati o određenim stereotipovima koji se ponavljaju u vicevima poput onoga da ljudi iz kajkavskog govornog područja često vode sporove sa susjedima i braćom oko međi i nasljedstva. Taj je motiv lakomosti, ali i škrtosti vidljiv i u serijama *Mejaši* i *Gruntovčani*, a učenici bi taj stereotip mogli povezati s događajima u pripovijetci (cjenkanje oko krave i miraza). S učenicima je u osnovnoj školi moguće porazgovarati o hruševačkom kraju koji je autoru Slavku Kolaru uvelike služio kao model prigodom stvaranja likova iz zbirke *Mi smo za pravicu* (1936):

Kakva li je tamo tišina vladala! Ni danju nije bilo buke! Ako bi slučajno neki automobil zalutao, taj se nikad više ne bi zaletio! U dva, tri slučajeva moji su volovi izvlačili kola iz blata! I običnih je kola bilo malo. Malokad bi se čula pjesma. Slamnati krovovi tiho su se dimili, a narod je bez žurbe i nervoze radio svoje uobičajene poslove smireno žvačući svoj kukuruzni kruh. (Kolar, 1971.a: 73).

Slavko Kolar u vlastitim je autobiografskim spisima često spominjao turopoljski kraj, točnije, mjesto Gornji Hruševac, a izdvojeni ulomak najbolje opisuje mjesta Pavunčec-brdo, Batinjane, Bikovski Vrh i selo Taborište u kojima se radnja pripovijetke događa. Učenici tako mogu osjetiti djelić atmosfere koji je uočljiv i u pripovijetci – mirni, pitomi i bezazleni kraj u kojem, iako se radi o početku 20. stoljeća, nema prevelikog napretka. Narod uglavnom živi po strogim nepisanim društvenim pravilima, a o sveprisutnoj tuzi i čemeru najbolje svjedoči citat: „Malokad bi se čula pjesma.“ (Kolar, 1971.a: 73). Osim toga, moguće se osvrnuti na nedostatak ljubavi u braku između Rože i Ive. Mogu se prikazati promotivne slike sapunica na kojima su protagonisti (najčešće dvoje mladih) zagrljeni. Učenici bi mogli uočiti razliku između tipičnog prikaza ljubavne pripovijesti koja obično završava sretno i dogovorenog braka iz pripovijetke koji završava tragično. Na sličan se način učenike može motivirati razgovorom o poznatim književnim ljubavnicima poput Romea i Julije te Pirama i Tizbe koji se, unatoč tragičnom završetku, bore za ostvarenje ljubavi dok se Roža, s druge strane, bori za pravo da bude supruga. Kada je riječ o ženskoj emancipaciji u književnosti moguće je spomenuti dramu *Nora* ili *Lutkina kuća* autora Henrika Ibsena u kojoj se istoimena junakinja bori za pravo odabira vlastita načina života. Nora ne želi više biti „lutka“ zbog čega napušta supruga i djecu, a Roža upravo želi imati ono što Nora odbacuje u želji za samostalnošću. Štoviše, Roža prihvaća i negativne strane bračnih odnosa. Junakinja Nora prikladnija je za motivaciju u srednjoj školi, posebice u

razredu koji je istoimenu dramu pročitao. Učenicima bi se u osnovnoj, ali i u srednjoj školi mogao pustiti isječak iz filma *Svoga tela gospodar* snimljenog godine 1957., a jedna od scena prikladnih za motivaciju ona je gdje se prikazuje Ivina i Rožina svadba. Posebice je ključan dio u kojem veseli svatovi odlaze u štalu vidjeti novu kravu Pisavu, dok Roža sjedi sama za stolom. Kao motivaciju moguće je prikazati promotivnu fotografiju filma na kojoj se vidi nesretna Roža, ispod nje je otac Jakob koji grli kravu, ali njezinoga supruga Ive nema na slici. Osim toga, u središtu slike istaknut je Rožin vjenčani prsten koji simbolizira brak kao temu pripovijesti.

Slika 1. promotivni plakat za film *Svoga tela gospodar* iz 1957. godine

2. LOKALIZACIJA

2.1. Autorova biografija

„Lokalizacijom smještamo ulomak u književno djelo, djelo u književnikov opus i opus u tematski, žanrovski te konačno vremensko-prostorni okvir“ (Slavić, 2011: 63). Slavić napominje kako lokalizacija obično povezana s motivacijom te se tako može proširiti političkim i kulturnim informacijama vezanim uz autorovo stvaranje (2011: 64). U ovom je slučaju svakako neophodno spominjanje Kolarovih književnih prethodnika, ali i autorova politička aktivnost koja je uočljiva u njegovim zbirkama pripovijedaka.

Slavko Kolar rodio se 1. prosinca 1891. u mjestu Palešnik kod Garešnice gdje mu je otac radio kao učitelj u školi (Težak, 1980: 5). Njegova majka imala je veliki utjecaj na budućeg pisca, a kako to sam autor navodi, izgleda da je upravo „ljubav prema knjizi i svoj književni talent baštinio od majke“ (Kulundžić, 1977: 91). Školovao se u gimnaziji u Slavonskoj Požegi i u klasičnoj gimnaziji u Zagrebu (Težak, 1980: 5). Prosperov Novak piše kako je Kolar odustao od svećeničkog poziva te počeo studirati pravo, a zatim gospodarstvo na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima (2004: 16). Nakon Prvog svjetskog rata Kolar je bio poslan u Francusku na specijalizaciju, no zbog nedostatka sredstva potrebnih za studiranje ubrzo se vratio kući gdje se posvetio radu u struci (Težak, 1980: 5). Posao je agronoma zahtijevao da putuje po raznim mjestima sjeverne Hrvatske gdje je „obavljao dužnosti na poljoprivrednim dobrima“, ali i predavao u „školama poljoprivrednog smjera“ (Težak, 1980: 5). Nakon uspostave Banovine Hrvatske Kolaru se nudilo napredovanje u struci te je tako neko vrijeme bio „odjelni predstojnik za seljačko gospodarstvo Banovine Hrvatske“ (Težak, 1995: 8). Za vrijeme NDH kratko je radio u državnoj upravi, no nakon odbijene Pavelićeve ponude da postane ministrom seli se u Božjakovinu gdje se 1944. godine pridružuje partizanima (Težak, 1995: 8). Po završetku Drugog svjetskog rata Slavko Kolar vraća se u Božjakovinu i postaje „profesionalni književnik“ (Prosperov Novak, 2004: 16). Prosperov Novak piše kako je „bio žrtvom političkih sukoba“ u vrijeme predsjedovanja Društvom hrvatskih književnika (2004:17). Kolar je 1951. dao ostavku na tome mjestu zbog čega je poslije bio uklonjen s popisa članova Društva hrvatskih književnika (Prosperov Novak, 2004: 17). Kulundžić piše kako se Kolarovo zdravlje polako narušava kada mu krajem 1960. godine otkrivaju rak (1977: 718). Tri godine nakon prve operacije, dana 15. rujna 1963. Slavko Kolar umire (Kulundžić, 1977: 734).

Kolar je pisao „pripovijetke, feljtone, drame, scenarije, autobiografske zapise i stručne članke iz područja agronomije“, a kada bi se njegov književni opus morao sumirati, svakako je uočljivo kako je Kolar prije svega bio humorist (Težak, 1995: 8). Svoj je književni rad počeo već u gimnazijskim danima, a njegov se stil prepoznaje u naslovu prve zbirke *Nasmijane pripovijesti* iz 1917. godine (Težak, 1995: 8). Pripovjednu su prozu prije Kolaru „od Matoševa razdoblja“ uglavnom činila „djela zaokupljen gradom, intelektualcima, pokrajinskim građanstvom“ (Frangeš i Žmegač, 1998: 263)

Iz naslova je njegovih dviju zbirki *Ili jesmo – ili nismo* (1933) i *Mi smo za pravicu* (1936) jasno da je autor bio pristaša Hrvatske seljačke stranke koja je krajem tridesetih godina dvadesetog stoljeća doživjela veliki uspon (Prosperov Novak, 2004: 16). Zbirka *Ili jesmo – ili nismo* slična je Matoševu modelu jer se ovdje autor još ne posvećuje seoskim motivima, već mu je u fokusu malograđanstvo i ljudi „pritisnuti nesmiljenom borbom za opstanak i trulim moralom okoline“ (Težak, 1995: 9) Može se reći da „tek novele ujedinjene u duhu magične riječi 'pravica', u potpunosti iskazuju Kolarovu osebujnu književnu formulu“ (Frangeš i Žmegač, 1998: 263). Frangeš i Žmegač drže Kolaru inovatorom, a novele iz zbirke *Mi smo za pravicu* nazivaju „književnim otkrićem“ (1998: 263). Iako je, kako tvrde, „ta [...] formula jednostavna, gotovo priprosta“ ipak je bila nešto u potpunosti novo u hrvatskoj književnosti (1998: 263). Kolar nije bio prvi koji je pisao pripovijetke zavičajne tematike, primjerice, pisac i Kolarov suvremenik Mile Budak smjestio je događaje iz triju knjiga pripovijedaka *Pod gorom* (1930) *Opanci dida Vidurine* (1933) i *Vučja smrt* (1941) na prostor svoje rodne Like (Prosperov Novak, 2004: 23). Slavko Kolar, svojim je prikazom života na selu upozoravao „na aktualne društvene i političke probleme“ (Leksikon hrvatskih pisaca, 2000: s.v. *Kolar Slavko*).

Mesinger, autor disertacije o Kolaru, pisca smješta u razdoblje „socijalno motivirane književnosti sintetičkog realizma“ (1975: 11). Učenicima je tako poželjno istaknuti da se „oživljavanjem pučke tematike“, ali i specifičnim komunikativnim izrazom Kolar uglavnom oslanja na tradicije realizma. Mesinger ističe kako bi se „dominantna osnova od koje je Kolar prirodno pošao“ mogla vidjeti u Matoševu stvaranju. (1975: 12).

Slavko Kolar, svojim je prikazom života na selu upozoravao „na aktualne društvene i političke probleme“, no postizao je to na potpuno drugačiji način no što su to činili ostali suvremeni prozaisti (Leksikon hrvatskih pisaca, 2000: s.v. *Kolar Slavko*). Za njega je specifičan humoristični pristup realističnoj prozi. Upravo iz tog razloga „Kolarovu tematiku doživljujemo drugačije negoli kod pisaca koji su pisali o sličnim problemima“. Po tome je

svojstvu Kolarov stil, točnije, njegov „humorističko-satirički izraz“ sličiji Anti Kovačiću negoli Matošu.“ (Šicel, 1964: 18) Čitav je Kolarov književni opus „od 1917. godine kada mu je izašla prva zbirka pripovijedaka *Nasmijane pripovijesti* pa do jedne od posljednjih štampanih pripovijedaka *Luda kuća* (1957)“ pod okriljem humora (Šicel, 1964: 7).

2.2. Kolarova povezanost sa selom

Biografija ovog velikog pisca i više je nego bitna za razumijevanje oblikovanja likova iz pripovijetke *Mi smo za pravicu*. Posebice je ovdje u fokusu Kolarovo zanimanje agronoma zbog kojeg je često putovao po brojnim hrvatskim selima. Jedno je od takvih mjesta bio i Gornji Hruševac, „malo zabačeno selo“ u koje je Slavko Kolar došao 1926. godine (Kulundžić, 1977: 356). Nema sumnje kako je zaostalost ovoga kraja u kojem je postotak nepismenih bio izrazito visok i u kojem je, iako nadomak Zagreba, želja za razvojem gotovo neprimjetna, utjecala na stvaranje pripovijetke *Svoga tela gospodar* (Kolar, 1971.a: 73). Učenicima se tako može prikazati sljedeći Kolarov zapis:

Moj otac je bio učitelj i ja sam se rodio i odrastao u selu, a i kasnije me je agronomska služba dovela u dodir sa selom i seljacima. No to je bilo u krajevima gdje su zemlje bile rodne, poljoprivreda koliko-toliko napredna, narod ipak pismen. Zbog toga kad sam vidio bijedu i tugu onoga kraja, onog svijeta, osjećao sam se nelagodno, kao stranac u dalekoj tuđoj zemlji. (Kolar, 1971.a: 73)

Učenici mogu razmisliti o tome zašto je Kolar bio iznenađen načinom života koji je zatekao u Gornjem Hruševcu, a mogu i potražiti dokaze iz pripovijetke *Svoga tela gospodar* koji potvrđuju kako su i likovi iz Pavunčec-brda, Batinjana i Bikovskog Vrhla također nepismeni. Osim toga, moguće se usredotočiti na riječi „tuga“ i „bijeda“ koje u mnogočemu opisuju siromaštvo ljudi iz kraja prikazanog u pripovijetci, ali i nesretne sudbine dvoje mladih ljudi.

Unatoč silnom siromaštvu, Kolar fasciniiraju neobični društveni odnosi sredine u kojoj je obavljao dužnosti agronoma: „Bivao sam češće iznenađen kako odnosi u toj naoko sasvim smirenoj, primitivnoj okolini znaju biti komplicirani, zamršeni i napeti, tragični i groteskni.“ (Kolar, 1971.a: 75). Poznata je anegdota o tome kako je Kolar dobio ideju da napiše *Brezu* kada ga je špan Marko Markuz kome je Kolar bio nadređeni zamolio za dopust kako bi išao u „neke svatove kao barjaktar“ (Kulundžić, 1977: 361). Kolar je ostao zatečen jer se prisjetio smrti svoje žene prije pet godina „i načina kako je on na to reagirao“ (Kulundžić, 1977: 361). Neobičan način razmišljanja ljudi turopoljskoga kraja potaknuo ga je i da napiše pripovijetku *Svoga tela gospodar* (Kolar, 1971.a: 75). Pripovijest o Roži i Ivi inspirirana je bračnim životom dvoje ljudi iz turopoljskog kraja koji nisu živjeli u potpunosti kao muž i žena (Kolar, 1971.a: 75). Naravno, Kolar napominje kako se u oblikovanju likova nije „točno držao viđene stvarnosti, već je „htio pokazati kako u stvarnom životu, brojni čimbenici, bilo društveni, ekonomski ili politički, stvaraju „različite zaplete i sukobe“ (1971.a: 77). Osim toga, Kolar je sam isticao vrijednost kajkavštine koja je u njegovo vrijeme „spala na razinu viceva i lakrdija“ zbog čega ju je on, na neki način, pokušao oživjeti „u novijoj hrvatskoj književnosti“ (Težak, 1995: 24).

Učenike je stoga poželjno usmjeriti na Kolarovu povezanost s hruševačkim seljacima koja je utjecala na stvaranje pripovijetki iz zbirke *Mi smo za pravicu*. Podrobnosti je iz Kolarove biografije tako moguće iskoristiti u motivaciji prikazivanjem Kolarovih opisa turopoljskog kraja u koji dolazi, ali i u analizi likova, posebice u prikazu Rože koja ima i fizičkih sličnosti sa ženom koja joj je bila uzor iz stvarnosti (Kolar, 1971a: 75).

Činjenica je kako je Kolar bio duboko vezan uz likove koje je stvorio, a to je očito i u njegovu angažmanu oko priređivanja predstave *Svoga tela gospodar*, ali i u filmskoj adaptaciji istoimene pripovijetke (Težak, 1995:12-13). Učenici tako mogu pročitati autorov citat na kraju sata kojim on brani vrijednost vlastite pripovijesti u kojoj su neki, prema Kolarovim riječima, vidjeli samo „groteskno natezanje oko jedne krave i seksualno nezadovoljstvo šepave Rože“ (Težak, 1995: 13). Za njega je *Svoga tela gospodar*:

Borba jedne žene za ljubav, za najkonvencionalnije pravo na dostojanstvo „zakonske žene“, za pravo na materinstvo, a s druge strane tvrdoglavi otpor muškarca da se podčini društvenim konvencijama, da makar i na groteskan način sačuva i obrani svoju osobnu slobodu, svoju ličnost – sve to u uvjetima teškog seljačkog života, njegovih nepisanih zakona i gledanja na život i svijet. (Težak, 1995: 13)

Spomenuti je citat idealan za raspravu na kraju sata kada su učenici već razgovarali o moralno-etičkim problemima u pripovijetci i kada su zauzeli svoj stav prema Roži i Ivi. Zanimljivo bi bilo vidjeti koliko se njihovi stavovi o značaju i veličini djela razilaze od mišljenja autora tog istog književnog djela.

3. INTERPRETACIJA

3.1. Osnovni podatci o pripovijetci

3.1.1. Tema

„Tema je određeno jedinstvo, ona se sastoji od manjih tematskih elemenata koji su raspoređeni u određenoj povezanosti.“ (Tomaševski, 1998: 9) Temu je pripovijetke poželjno odrediti na samome početku sata, nakon motivacije ili nakon interpretativnog čitanja, ako se na satu čita ulomak teksta. Ako su učenici djelo pročitali u cijelosti prije sata interpretacije ili ako su pogledali film, lako mogu zaključiti da se u pripovijetci tematizira nesretni, dogovoreni brak između dvoje mladih ljudi koji žive u maloj seoskoj sredini.

3.1.2. Žanrovske odrednice

U djelu *Svoga tela gospodar* mogu se prepoznati gotovo se pripovjedne tehnike, iako dominira pripovijedanje. Dijaloga i opisa ima u manjoj mjeri, a monolog bi se mogao prepoznati u dijelu u kojem čitatelji imaju prigode saznati Rožine misli i osjećaje, iako je taj dio ispričovijedan. Pripovijedanje ili *skaz* ima najveću ulogu u pripovjednim žanrovima, točnije, u noveli (Tomaševski, 1998: 97). U mnogobrojnim se predgovorima Kolarovih zbirki proze, ali i u teorijskim člancima, nailazi na različito žanrovsko određenje Kolarova djela *Svoga tela gospodar*. Primjerice, Mesinger piše kako se u zbirci *Mi smo za pravicu* iz 1936. godine nalaze pripovijetke (1975: 6). Težak se također priklanja žanru pripovijetke (1995: 6), a isto to čini

Miroslav Šicel (1964: 7-18). S druge strane, autor Vasilije Ćeklić navodi kako je djelo *Svoga tela gospodar* novela (1989: 23), a isto čini i sam njezin autor Slavko Kolar: „Ja sam u noveli odnose zaoštrio.“ (Kolar, 1971.a: 76). Solar napominje kako se nedoumica oko kategoriziranja pripovijedaka i novela javlja ponajviše iz tog razloga jer mnogi teoretičari „često drže kako se proza može podijeliti jedino na novelu i roman“ (2007: s. v. *pripovijetka*). Slično piše i autor Boris Tomaševski koji pripovjednu prozi dijeli na male oblike (novelu) i velike oblike (roman) (1998: 96).

Novela je poznatiji pripovjedni žanr koji ima „jednostavnu fabulu, s jednom fabularnom niti“ (Tomaševski, 1998: 96). Solar ističe kako se u novelama može uočiti širok izbor tema, posebice na području „ljudskih sudbina, karaktera, događaja, doživljaja pojedinih ličnosti“ (1984). Osim toga, u novelama je jedan događaj najčešće povezan samo s jednim književnim likom (Solar, 2007: s. v. *novela*). Za novelu je važno zbivanje koje je „omeđeno u vremenu i prostoru“, ali i „zatvorenost“ zbog koje završetak jedan od ključnih događaja novele (Flaker, 1998: 360). U suvremenim se hrvatskim književnim leksikonima poput Solarova iz 2007. vidi jasna razliku između novele i pripovijetke.

Pripovijetka bi bila prozna vrsta koja je dužinom „između novele i romana“ (Solar, 2007: s. v. *pripovijetka*). Nedoumica oko podjele dvaju spomenutih žanrova nastaje jer se u pripovijetci mogu prepoznati isti književni postupci kao i u noveli, s time da su u pripovijetci oni u „proširenom obliku“ (Solar, 2007: s. v. *pripovijetka*). Općenito je za pripovijetku karakteristična „duža pripovjedna obrada koja omogućuje nekoliko likova, nešto razvijeniju fabulu te opise i dijaloge koji usporavaju novelističku napetost“ (Solar, 2007: s. v. *pripovijetka*). Za razliku od novele, u pripovijetci pripovijedanje „nije ograničeno na jedan događaj“ (Solar, 2007: s. v. *pripovijetka*).

Učenicima se tako može prikazati tablica s karakteristikama novele i pripovijetke, a oni sami moraju odrediti kojem žanru pripada analizirano djelo. Učenici bi svakako morali uočiti kako se u djelu *Svoga tela gospodar* pojavljuje više likova, a u središtu su Roža i Iva i njihova nesretna sudbina. Osim toga, radnja nije ograničena samo na jedan događaj, a pojavljuju se i dijalozi i opisi zbog čega se može reći kako je djelo pripovijetka.

3.1.3. Fabula, pripovjedač i stil

Nakon što učenici odrede temu pripovijetke i vrstu djela, poželjno je raspraviti o fabuli, točnije, o događajima koji bi, prema Šicelovim riječima, u zbirci *Mi smo za pravicu* trebali biti kronološki poredani bez digresija (1964: 18). U pripovijetci *Svoga tela gospodar* razvoj se radnje odvija u „kontinuiranom nizanju događaja“, no na početku pripovijetke ima odstupanja od toga pravila jer se čitatelji s likovima upoznaju nakon Ivina i Rožina vjenčanja, točnije, prvo je opisan događaj u kojem Pavunčecima stiže Ivino pismo iz vojske. Sličan bi događaj u kojem se odstupa od kronologije bio onaj u kojem se opisuju Rožine misli i osjećaji i njezin odlazak do babe Kate koji su se vremenski dogodili prije Ivina dolaska na Pavunčec-brdo, a u pripovijetci se prikazuju nakon Ivina dolaska. Mesinger ovu specifičnost naziva „anticipacijom“, a takvim postupkom Kolar započinje i pripovijetke *Kompromis*, *Breza*, *Ili jesmo – ili nismo*, *Politička večer* i dr. (1975: 13). Anticipacija u ovom slučaju „fiksira težišni problem novele“, točnije, otkriva se „etički problem“ koji je u srži pripovijetke (Mesinger, 1975: 13). Ovaj je primjer idealan za učenike u srednjoj školi jer mogu ponoviti gradivo o razlici između sižea i fabule.

Pripovjedač pripovijetke *Svoga tela gospodar* ključan je za stvaranje specifične humoristične atmosfere u djelu. Naravno, o humoru će se detaljnije raspravljati u zasebnom poglavlju, no nemoguće je ne spomenuti pripovjedačeve brojne ironične komentare. Učenici za početak moraju prepoznati sveznajućeg pripovjedača koji govori u trećem licu, a dokaz za to očit je u njegovu poznavanju misli i osjećaja likova: „Zar da i nadalje ostane ni žena ni djevojka? Zar da joj se smiju kojekakve babe i curetine?“ (Kolar, 1995: 75). Učenici bi čitajući djelo morali uočiti pripovjedačevu ironiju koja je posebno izražena u prikazu zaostalosti mjesta radnje: „S Pavunčec-brdom ima pošta malo posla. Kad bi tako bilo s ostalim selima i gradovima, ubrzo bi propala ta zanimljiva i ustanova, na veliku žalost i državnoj kasi i dobroćudnim ljubiteljima poštanskih maraka.“ (Kolar, 1995: 59)

Šicel piše kako navedeno književno djelo smještamo u „realističku literarnu tradiciju“ (1964: 18). Književni se lik realizma tipično „ostvaruje se onakav kakav je u životu“, točnije, cilj je prikazati lik „vjerno i 'objektivno“ (Diklić, 2009: 80). U likova iz realizma uočljive su individualne crte karaktera, ali i svojstva „društvenog sloja“ kojem pripadaju (Diklić, 2009: 80). Zanimljivo je kako Diklić spominje motive „koji lik pokreću na akciju“, a to su uglavnom „novac, ekonomski i društveni položaj, društvene građanske norme i dr.“, što je slučaj i u

pripovijetci *Svoga tela gospodar* (2009: 80). Važno je spomenuti kako je „realistički lik i govorno individualiziran“; on se „diferencira prema klasama, profesionalnim, etničkim osobinama“, o čemu će više biti riječi u analizi likova, posebice u analizi Ivina pisma (Diklić, 2009: 80). Osim opisa likova, valja obratiti pozornost na „strukturu pripovijedaka, na jezični izraz koji se uglavnom poklapa s našim općim jezičnim standardom te izvjesnim unošenjem dijalektskih elemenata“ koji ukazuju na „klasično-realistički“ prozni tekst (Šicel, 1964: 18). Kao što je već spomenuto, „razvoj radnje kreće se u kontinuiranom nizanju događaja, bez digresija uglavnom, s poštivanjem kategorije vremena i bez unutarnjih monologa junaka“ (Šicel, 1964: 18). Osim toga, „događaji realističkoga književnoga djela svakodnevni su i uobičajeni“, što učenici lako mogu iščitati u pripovijetci (Diklić, 2009: 80). Tako se u djelu prikazuje svakodnevno obavljanje poljoprivrednih događaja kao što je vođenje krave na ispašu, što pokreće radnju pripovijetke. Seosko vjenčanje i svadba također pripadaju toj kategoriji, iako nisu svakodnevne pojave, a osim toga Kolar opisuje i tipičan dan na sajmu, razgovor sa susjedima i druge uobičajene događaje.

Kolar uglavnom oblikuje svoja djela u skladu sa stilom svojih „suvremenika-prozaista“ s time da unosi humor, o čemu je bilo riječi u poglavlju o lokalizaciji (Šicel, 1964: 18).

S učenicima svakako valja razjasniti nedoumicu oko toga trebaju li djela realizma prikazivati stvarnost onakvom kakva ona uistinu jest. O tome je pitanju raspravljao čak i Aristotel koji tvrdi kako „pjesnik mora zbivanju pridati značaj općenitosti, povezujući ga po vjerojatnosti ili po nužnosti; ako je to učinio, ne mari je li fabulu uzeo iz povijesti, ili ju je izmislio sam!“ (Škreb, 1998: 531). Kolar je više puta naglašavao kako valja razdijeliti stvarne ljude od likova koji su nastali po njihovu uzoru:

Naravno, kao što to već biva u književnom zanatu, ja se u noveli nisam točno držao viđene stvarnosti. Golo opisivanje činjenica nije za me nikad imalo draži. Ja sam u noveli odnose i suprotnosti zaoštrio, učinio sam npr. ženu šepavom (iako ona koja mi je dala motiv to nije bila), ali mi je to trebalo da bi čitaocu bilo vjerojatnija muževa uporna apstinencija. (Kolar, 1971.a: 76)

Tu je činjenicu važno spomenuti učenicima kako ne bi pripovijetci pristupili kao spisu koji dokumentaristički opisuje određeno vrijeme i prostor te kako ne bi zanemarili umjetničku vrijednost djela.

3.2. Analiza likova

Prilikom analize likova iz pripovijetke *Svoga tela gospodar* koristila sam se sistemom školske interpretacije za koju se autor Zvonimir Diklić zalaže tvrdeći kako se njome postiže „kompleksnija i komplementarnija interpretacija književnog lika“ (1978: 13). Ovakav pristup težište stavlja na učeničku analizu „svih slojeva strukture lika“, a od sudionika u nastavnom procesu se traži da „raspravlja o njegovim etičkim, estetskim i idejnim određenjima“, ali da pritom primjenjuje znanja iz teorije književnosti (Diklić, 1978: 19). Očita je težnja prema „individualiziranoj nastavi“ koja je okrenuta ideji aktivnog učenika sposobnog za „samostalno služenje knjigom“, ali i za aktivni intelektualni rad“ (Diklić, 1978: 19).

Književni je lik u interpretaciji većinom promatran kao „samostalan dio umjetničke cjeline“, no Diklić napominje kako je „nemoguće [...] element cjeline djela [...] nasilno odvojiti od drugih elemenata“ (1990: 82). Analiza književnog lika mora obuhvatiti kompoziciju, temu, fabulu, dijaloge, motive i ostalo (Diklić, 1990: 82). Svakako valja imati na umu dob učenika kojima je analizirano književno djelo namijenjeno, ali i primjenu različitih tipova karakterizacije kako bi analiza bila „svestrana i zaokružena“ (Diklić, 1990: 80). Diklić piše kako je „zavisno od prirode književnog djela, tj. prirode strukture lika“ moguće primijeniti jedan od tipova karakterizacije lika (Diklić, 1978: 124). Autor nabraja različite pristupe karakterizaciji: „etički, psihološki, sociološki, historijski, filozofski, fiziološki (biološki), lingvistički, stilistički itd.“ kojima se moguće služiti u interpretaciji književnog lika (Diklić, 1978: 124). Prije svega, prikaz književnog lika spoj je estetskih osobina (karaktera, vanjskog izgleda, etike) i različitih „vanjskih činilaca“ kao što su „vremensko-prostorna dimenzija, socijalna klima, oblici društvene svijesti i društvena komunikacija“ (Diklić, 1990: 78). Imajući na umu prethodno navedenu kombinaciju čimbenika strukture likova iz pripovijetke *Svoga tela gospodar*, narav književnog djela, ali i „receptijske i spoznajne mogućnosti učenika“ u interpretaciji sam se djela koristila etičko-psihološkom, sociološkom, fiziološkom te lingvostilističkom karakterizacijom likova (Rosandić, 2005: 218). Također valja napomenuti kako je u odabiru tipova karakterizacija za interpretirano djelo bio važan i stilski kriterij „u promatranju i tumačenju lika“ (Diklić, 1990: 130). Time se želi reći kako piščevo oblikovanje književnog lika može ovisiti o „poetici stilske formacije“ kojoj djelo pripada (Diklić, 2009: 78). Na taj način pisac bira između romantičnog, realističnog, naturalističkog i modernističkog postupka u oblikovanju lika (Diklić, 2009: 78). Diklić piše kako bi za pripovijetku tipičan način oblikovanja lika bio realistični, što uključuje sociološku, psihološku i govornu karakterizaciju

(Diklić, 2009: 79). Fiziološka karakterizacija tipična je za književne likove naturalističkih djela, no valja imati na umu kako je Roža lik koji je većinom određen svojom tjelesnom manom. Diklić napominje kako su u naturalističkim književnim djelima, većinom u romanima, „fiziološki nagoni i strasti osnovni [...] pokretači u čovjekovu životu“ (2009: 80). U pripovijetci *Svoga tela gospodar* Rožina *falinga* nije glavni pokretač radnje, ali je to motiv koji stvara razdor između supružnika. Ova nesretna osobina oblikuje Rožin karakter i iz tog je razloga fiziološka karakterizacija za ovo književno djelo neophodna.

U pripovijetci *Svoga tela gospodar* nema mnogo likova, s time da se detaljnije mogu interpretirati dvije ključne osobe – Iva i Roža. Od sporednih se likova javljaju Jakob Pavunčec Bagušarov, njegova žena Bara, Jura Batinjan i njegova žena, pandur Mata, susjeda Marena i *coprnica* koji nemaju preveliku ulogu u pripovijetci, osim što pridonose razvijanju radnje, a katkad svojim postupcima oblikuju karakter glavnih likova (npr. Rožini roditelji koji udaju stariju kćer kako bi otvorili put mlađoj kćeri).

Interpretaciju likova odlučila sam započeti socijalnom karakterizacijom koja je važna za analiziranu pripovijetku jer društveni problem u Kolarovim pripovijetkama iz spomenute zbirke najčešće služi kao pokretač radnje, što poslije prelazi u etički i psihološki motivirane postupke likova (Mesinger, 1975: 10). Jasno je kako se u pripovijetci *Svoga tela gospodar* javlja motiv siromaštva i društvenog pritiska koji oblikuje sudbinu i karakter dvoje glavnih likova. Za početak ću zasebno analizirati likove Rožu i Ivu, a nakon toga slijedi analiza odnosa između likova – posebno odnosa između supružnika, a potom odnosa između roditelja i djece.

3.2.1. Iva

Kada je riječ o prikazu Ive Bagušara u djelu, opis ću započeti osvrtom na sam početak pripovijetke gdje je mladi Pavunčec odsutan, ali se o njemu može puno saznati iz sadržaja pisma koje šalje roditeljima iz *soldacije*. Pripovjedačeva opaska govori puno o pismenosti svih Pavunčeca te o samom Ivi: „Znao bi to možda i koji od Pavunčeca, ali teško ti je takva razumjeti: sporo odgoneta ona slova, pa ih još sporije slaže jedno do drugoga, kao nevješt zidar cigle.“ (Kolar, 1995: 61) Situacija u kojoj pandur Mata svečano i s ponosom čita pismo „jer čitanje njemu ide glatko kao popu kod oltara“ posebno je smiješna zbog sadržaja pisma (Kolar, 1995: 61):

- Dragi roditelji! – nastavlja opet pandur Mata – dajem vam znati da mojoj vojničkoj službi bude skoro kraj i da nas budu doma raspustili. I dajem vam znati da mi treba civilski ancug da imam u čemu doma doći, jer su mi ovoga moljci pojeli. I onda vas molim da mi toga ancuga pošaljete i još par dinarova za strošek, jer je put dalek. I onda vam nemam više šta pisati niti obznaniti, nego primite pozdrav svi, i otec i mati, i brat Joža i sestra Ljuba i sestra Bara,, i nevesta Kata i stric Peter i svi njegovi, tetica Mara Labudanka i stari japa. I još pozdravite Štefu Cvikerova i Miku Suhorepca. Drugo ništa, nego zbogom i pošaljite mi civilski ancug. Zelen javor, zelen bor, molim brzi odgovor! Još mi pišite jeste li vole prodali, je li se Pisava otelila! (Kolar, 1995: 61-62)

Na početku Iva roditelje u pismu pozdravlja s „Faljen Isus i Marija“, a u nastavku koristi rimu: „to vam piše vaš sin Iva, koji vas s tim sve pozdravlja i želi vam sve dobro od dragoga Boga i srca svoga...“ i formulaični izraz „Zelen javor, zelen bor, molim brzi odgovor!“ (Kolar, 1995: 61). Solar piše kako se „usmena književna djela oblikuju velikim dijelom na temelju određenih formula, formulaičnih izraza i okvirnih uzoraka“, zbog čega Ivino izražavanje podsjeća na tehnike usmene književnosti (Solar, 1984: 120). Način Ivina pisanja pisma pripada razgovornom jeziku, posebice zbog nizanja rečenica u tekstu koje počinju veznikom „i“, a također piše kajkavskim narječjem. Osim toga, njegovo najavljivanje vlastita dolaska podsjeća na javno oglašavanje koje je nedjeljom činio pandur Mata. Čitateljima je, dakle, jasno kako je Iva sastavio pismo služeći se strategijama razgovornog jezika i određenim jezičnim formulama koje je mogao čuti u svojoj seoskoj sredini. Iva, kao i ostali likovi iz pripovijetke, pripada određenom društvenom sloju hrvatskog seljaka prve polovice 20. stoljeća i oblikovala ga je sredina u kojoj živi. Toj pretpostavci svakako pridonosi činjenica kako Iva nije zaboravio pitati za vlastito imanje i „blago“ kada spominje volove i kravu. Za mladića je onoga doba, prije svega, bilo važno da se što prije uključi u gospodarske aktivnosti obitelji (Leček, 1997: 209). Naravno, intrigantna je činjenica kako Iva spominje i domaće životinje, a ne pozdravlja vlastitu ženu, o čemu će poslije biti više riječi. Učenici u osnovnoj i srednjoj školi lako mogu uočiti slabiju obrazovanost glavnog lika analizirajući njegovo pismo, a jedan bi od učeničkih zadataka moglo biti prevođenje pisma na hrvatski standardni jezik u osnovnoj školi, a u srednjoj bi se školi tome moglo dodati stilsko dotjerivanje teksta.

Fabula se nakon toga vraća četiri godine unazad, u vrijeme kada počinje Ivina nesreća. Pripovjedač opisuje veliko siromaštvo obitelji Pavunčec, no unatoč tomu Iva je prikazan kao mladić od sedamnaest godina koji živi bezbrižno. Nakon tragične Rumenkine nesreće, Iva, svjestan ozbiljnosti cijele situacije, bježi k ujaku zbog straha od batina, kako bi to učinilo svako dijete. Osim toga, njegovi postupci tijekom cjelokupnog *snobočenja* Rože samo dodatno potvrđuju njegovu nezrelost:

Naprijed mati, za njom sin. Da su išli kakvim drugim poslom, bilo bi obrnuto, ali ovako Bara se svaki čas ogledala nije li joj suputnik pobjegao. (Kolar, 1995: 70)

- Joj mammo, ja nejdem!... Hote vi sami, mene je strah...
- Jesi li bedast, Iva?!
- Nejdem pa nejdem!...

Ali Bara, snažna ženetina, zgrabi njega čvrsto za ruku, oštro ga povuče te on, upirući se nemoćno s noge na nogu, uđe u dvorište. Tu opet zape za neku krušku, priljepi se uz nju te ni makac. On će, veli, iza kruške da vidi curu. (Kolar, 1995: 70).

Ivinu sreću i bezbrižan život prije Rumenkine smrti najbolje opisuje sljedeći odlomak:

Pa dok je Rumenka ozbiljno i promišljeno izabirala i griskala ono malo trave i drača što ga je po suhom strnokosu nalazila, Iva se u hladu izvalio, pružio kao mali bog. U ono ga vrijeme nisu mučile nikakve teške misli ni brige pa tako, zirnuvši ispod oka koji put na Rumenku, dobacivši joj koju oštriju riječ (npr. „Rumenka!... Kuda ideš?“... „Mrrr-ci-na grda, strela Boža vu te pukla!“), zaplovi on u sladak san kao u toplu vodu. Zaklopiše se oči, rasklopiše se usta, a nos zasvirao tanku ariju kao zričak.

Nisu Ivu smetale ni muhe štono su drsko zujale oko njegova nosa i komotno šetale po zdravim i prilično musavim obrazima, ni bombari koji su krupno brundajući tromo lijetali sa cvijeta na cvijet. Spavao je dečko u onoj hladovini kao mačak na suncu. (Kolar, 1995: 64)

Zanimljivo je kako se dio u kojem Iva odvodi Rumenku na „kobnu“ pašu opisuje na poprilično romantičan i poetičan način iako se, stavljajući odlomak u kontekst cijele pripovijetke, osjeća pripovjedačeva blaga ironija. Učenici mogu lako uočiti ironiju izdvajajući lirske motive (nos zasvirao tanku ariju, sa cvijeta na cvijet, drsko su zujale, ozbiljno i promišljeno je griskala, pružio se kao mali bog, spavao kao mačak na suncu). Izdvojeni je odlomak značajan iz razloga što on prikazuje Ivino posljednje sretno razdoblje u životu koje završava upravo njegovom krivicom.

Neposredno nakon vjenčanja započinje Ivin bunt protiv nametnutog braka:

Međutim u maloj i kvrgavoj glavici tog njenog Iveka, pod novim šeširom, okićenim šarenim papirnatim cvijeće, (najnovija moda) i zelenim ružmarinom, u toj tvrdoj glavi rodila se već i stalno, uporno kroz dva dana i jednu noć ponavljala se tvrda misao:

- Dobro, dobro... Bumo već vidli gdo je moga tela gospodar!... (Kolar, 1995: 72)

Učenici mogu brojiti koliko puta u pripovijetci Iva naglašava moto kojim se vodi te protumačiti značenje toga upornog ponavljanja. Zanimljivo bi bilo otkriti uočavaju li time možda Ivinu tvrdoglavost ili borbu za stjecanje poštovanja. Iva želi biti gospodar svojega tijela kad mu je već oduzeta mogućnost da sam sebi odabere ženu, stoga četiri godine nakon vjenčanja odbija spavati s Rožom: „Tako te noći. Tako i druge i treće i sve ostale. Tako pune četiri godine. Sve dok Iva nije pošao u vojsku.“ (Kolar, 1995: 72)

Sljedeći prikaz Ivina karaktera u pripovijetci govori o dobu kad je prošlo nekoliko godina od vjenčanja. Mladić koji je u dvadeset i prvoj godini vraća se iz vojske u rodni kraj. Učenici mogu izdvojiti rečenice u tekstu u kojima se može iščitati Ivin stav o samome sebi sada kada se vratio iz vojske. Cijeli je opis vraćanja kući trojice mladića prikazan na humorističan način zbog toga što se koriste vojničkim manirama kao što su stupanje, udaranje petama i salutiranje kako bi izazvali divljenje lokalnih ljudi, ali nailaze na ravnodušnost:

Korak i držanje im je još vojničko, šajkače naherene, u grudima samosvijest koje „tamo dolje“ nije bilo... Ali sad su tu doma oni nešto „ekstra“. Nisu još pravi civili. Bar ovo prvih nekoliko dana ili dok se šajkača ne otrca i ne zamijeni kakvim škrljakom. (Kolar, 1995: 74).

Stigoše na prvo raskršće, gdje se odvaja put za Pustike. Tu se oprostio Lovrek Stepanić. Zaustavili se, porukovali se ozbiljno i svečano, salutirali i propisno udarili petama. (Kolar, 1995: 74)

Isprsi se on još jače, promaršira ponosno kroz Bikovski Vrh, ali ga nitko nije baš naročito primijetio. Nekakva snaha, što se vraćala s bunara, nasmiješila mu se, Mukićev Šarko lijeno na nj zalajao i opet zadrijemao, a bilježnik ga zagledao kroz prozor, ali ga nije prepoznao niti se zanimao tko je i što je. (Kolar, 1995: 74-75).

U ovim se izdvojenim rečenicama iz teksta može uočiti Ivin pomalo malograđanski duh jer se mladić podrijetlom iz siromašne seoske sredine nastoji istaknuti u svojoj okolini. Pripovjedač brzo ruši tu sliku prikazom lokalnih ljudi koji njegov dolazak ne doživljavaju na takav način. Opaskom da će se vojnička kapa ubrzo zamijeniti seljačkim šeširom – *škrljakom* samo se potvrđuje surova realnost u kojoj početno oduševljenje i ponos ubrzo splasnu, a Iva ponovno postaje običan seljak.

Učenici mogu izdvojiti prvi Ivin konkretni fizički opis (osim onoga u kojem se prikazuje kako je objesio nos poput vlastita oca) i zaključiti u kakvoj je on vezi s Ivinim karakterom i ponašanjem nakon njegova povratka: „Promijenio se mnogo. Razjaćao se, udebljao, uozbiljio. Vidjelo se, drži dečko do sebe.“ (Kolar, 1995: 79). Čini se kako je Iva saznao što je vidljivo iz njegova ophođenja prema supruzi. Moguće je, doduše, zaključiti da pripovjedač zapravo opisuje Ivu onako kako ga doživljavaju njegovi ukućani i suseljani, a Iva se zapravo nikad i nije promijenio samo je naučio svoj otpor dostojnije pokazivati.

Svakako valja spomenuti činjenicu kako Iva vara svoju suprugu sa *zrikavom* Jagom. Učenici bi tako mogli istražiti značenje riječi *zrikav*, što je zapravo pogrđan naziv za razroku osobu. Ovaj je Jagin fizički atribut znakovit iz tog razloga što dokazuje kako Iva odbija spavati s Rožom iz prkosa. Učenici mogu razmisliti o Ivinu postupku jer se čini kako mu fizička mana očito ne predstavlja nikakvu zapreku. Postavlja se pitanje prema kome je taj prkos okrenut (prema roditeljima, Roži ili društvenim običajima u cjelini) i postoji li za njega opravdanje.

Posljednja je scena, točnije, prikaz Ivina fizičkog napada na Rožu najšokantniji prizor u cijeloj pripovijetci upravo zbog toga što čitatelji takvo nešto ne očekuju nakon Ivina uljudnijeg ponašanja prema Roži. Iva naočigled svih ljudi na sajmu udara Rožu koja ga je htjela *zacoprati*. Iako je očito kako Iva nikada nije volio svoju suprugu, tek je u trenutku fizičkog napada on izravno verbalno vrijeđa. Učenici se mogu prisjetiti Ivina obraćanja kravi Rumenki: „Rumenka!... Kuda ideš?“... „Mrrr-ci-na grda, strela Boža vu te pukla!“ (Kolar, 1995: 64). Ovakvi izrazi na neki način imaju sličnosti s Ivinim vrijeđanjem Rože: „Ej sto ti zvezda nebeskih, ti buš mene coprala!?!“ (Kolar, 1995: 82). Učenici bi usporedbom trebali zaključiti kako je ovakvim postupkom Roža samo dodatno ponižena.

Imajući na umu kako je Iva u tom trenu bio pripit, a vjerojatno i pomalo praznovjieran, ne čudi nas kako je Rožino *copranje* doživljeno kao ozbiljan pokušaj savladavanja njegova uma i tijela. Znakoviti su i riječi koje Iva izgovara u trenutku napada, a pripovjedač ih donosi u trećem licu:

Međutim u supijanoj Ivinoj glavi rastao bijes. Uvrijeđen je on. Uzbunio se tu ponos. Muški ponos. Vojnička samosvijest. Odslužio je on vojsku. Bio u svijetu. S kačacima ratove vodio. Zna li ona tko je on? Pa zar njega da babe truju coprijama?! Poslije svakog takvog pitanja mjesto upitnika udarac. (Kolar, 1995: 82)

Znade li ona tko je on?... Nije li on još kao šmrkavac, rekao njoj i svima da je on svoga tijela gospodar? Kako se dakle usudila pokušati njega da začara? Zar da on, čovjek na mjestu, sada pobenavi za njom, takvom nesrećom i nakazom? Kako da je ne bije? Ubit će je, nema joj spasa! (Kolar, 1995: 83)

Učenicima valja ukazati na riječi: ponos, muški ponos, vojnička samosvijest, vojska, ratovi, gospodar, čovjek na mjestu. Trebali bi razmisliti o njihovom kontekstu, točnije, o uporabi motiva povezanih uz tipično muški svijet u trenutku napada na ženu. Kao što je već mnogo puta naglašeno, Iva je gospodar svoga tijela, ono je „njegova privatna sfera“ (Bujan, 2011: 128), no zanimljive su sljedeće riječi koje Iva upućuje panduru Mati koji pokušava smiriti situaciju: „Je li moja žena morebiti državna ili općinska stvar?“ (Kolar, 1995: 83) Iva, dakle, odbija gospodarenje vlastitim tijelom, ali je Roža po zakonu njegovo vlasništvo te je Iva smije i udariti ako to poželi. Uostalom, u ovoj se sceni vidi najveći kontrast između mladog spokojnog Ive

koji vodi Rumenku na pašu, te starijeg, pomalo paranoičnog Ive koji je spreman činiti fizičko nasilje nad ženom. Zbog ovakva tragična završetka gdje Iva ponižava svoju već dovoljno poniženu suprugu, mnogi kritičari poput Ćeklića i Franića njegov „bračni štrajk“ smatraju običnim hirom, a ne borbom za moralnu pravdu, o čemu će više biti riječi u dijelu o tragičnim elementima pripovijetke (Ćeklić, 1989: 25).

3.2.2. Roža

Roža je uvelike određena svojim fizičkim izgledom, ponajviše svojom tjelesnom manom. Za razliku od svojega zakonitog supruga Ive, Rožin je vanjski opis više puta spomenut, štoviše, Roža je lik koji u pripovijetci ima najviše fizičkih opisa. Učenici bi tijekom čitanja djela trebali izdvajati sve te opise:

Pravo reći, njezino otegnuto, žuto lice s očima niti bijelim, niti plavim, već nekud ispranim, kao da se stalno čudilo. (Kolar, 1995: 60)

Zagleda se onim začuđenim, ispranim očima bez cilja. (Kolar, 1995: 62)

Curetina koščata, ali nekud „nesklavurna“. Prsa joj kao daska, a lice se otegnulo kao litarije svih svetih. Kao da će zaplakati... Govori tiho i cmizdravo, rekao bi, trbuh je boli. (Kolar, 1995: 68)

Međutim sve to još ne bi smetalo, jer kakva korist od ljepote, tek učinilo se njemu da cura pomalo šepa. Lijeva joj noga ima nekako zavrnutu stopalo pa sve misliš – zapet će onim opankom o desnu nogu! To je već falinga ozbiljnija! (Kolar, 1995: 68)

Kud je već žuta bila, požutjela još većma. (Kolar, 1995: 72)

Za njim otac Jakob, a otraga Roža kaljava, raščupana, naričući i brišući suze dlanom i pregačom. (Kolar, 1995: 84)

Općenito je „selo u Kolarovoj interpretaciji dano [...] realno i objektivno, sa svim negativnim i pozitivnim osobinama“, zbog čega je očito kako ni opis Rože neće biti uljepšan

(Šicel, 1964: 12). Sam Kolar u knjizi *Kako su stvarali književnici* autora Vlatka Pavletića tvrdi kako je nesklon karikiranju jer želi da su mu sva lica „jasna i plastična, a zbivanje uvjerljivo“ (1959: 315). Rožin je prikaz realističan, a i poprilično naturalističan što je u opisima Kolarovog sela uočio i Miroslav Šicel (1964: 14). Kolar ističe kako Rožin lik i fizički podsjeća na ženu koja je bila model za stvaranje nesretne Ivine žene (1971.a: 75). Kolar u svojem prilogu autobiografiji piše kako je dotična žena bila „naoko starija“ od svojega muža, a „govorila je sustezljivo i tiho kao bolesnik kome je i govoriti teško, u očima joj ležala tupa žalost, a obrazi joj bijahu blijedozemljane boje, bez krvi i života“ (Kolar, 1971.a: 75). Zanimljivo je da Roža od svih likova biva najviše uspoređena s životinjom. Jasna je poveznica s kravom koja je dočekanu u obitelj s velikom radošću: „Pala tu i tamo poneka šala na račun mlade, ali ne odveć oštra jer su junicu svi već vidjeli i iskazali joj svaku čast.“ (Kolar, 1995: 71) Pripovjedač, osim toga, dva puta uspoređuje Rožu s životinjom:

Dohvatila se Roža opet dovratnika, prilijepila se uza nj, kao gusjenica. (Kolar, 1995: 62)

Pružila se Roža u blato kao žaba. (Kolar, 1995: 83)

Rožu ponižavaju gotovo svi ostali likovi, ali i pripovjedač što je uočljivo iz njezinoga vanjskog opisa, a povod za ovakav odnos prema njoj Bujan vidi u samim temeljima patrijarhalnog društva (2011: 126-127). Naime, Bujan govori kako je za razumijevanje Rožina položaja važno pogledati na opreku između kulture i prirode koja potječe iz „kartezijskog dualizma“, točnije, iz opreke „duh vs. tijelo“ (2011: 119). Navedena opreka može se prenijeti na odnos između muškarca i žene gdje bi muškarac predstavljao domenu kulture i umnih tvorevina, dok bi žena kao nositeljica života pripadala prirodi. Suodnos između žene i prirode temelj je ekofeminizma koji je nastao iz ekokritike i nastoji ukazati na značaj prirode (žene) u društvu (Myerson, 2002: 7). Vodeći se mišlju kako ljudi stvaraju zajednicu prema vlastitim moralnim potrebama, očito je kako sebe smatraju superiornijima „u odnosu na biljke i životinje“ (Bujan, 2011: 119). Ekofeminističkom analizom pripovijetke *Svoga tela gospodar*, točnije izdvajanjem brojnih usporedbi Rože i životinja vidljivo je kako je Roža kao ženski lik podređen dominantnoj patrijarhalnoj kulturi (Bujan, 2011: 127-128). Roža je dodatno ponižena uzevši u obzir odabir životinja s kojima ju se uspoređuje (žaba, gusjenica i krava) s time da je krava čak

i u povoljnijem položaju od nje (Bujan, 2011:127): „Znali su uostalom da je tu važnija junica negoli cura.“ (Kolar, 1995:71)

Kao i Iva, Roža pripada sloju hrvatskih slabije obrazovanih seljaka, no njezin je obiteljski socijalni status prije braka ipak nešto bolji nego Ivin, što se vidi kod spomena njezinoga oca Jure koji je s Jakobom bio u Americi: „Tako je i zaradio malo više, a bio je otprije dobar gruntaš: dosta zemlje i dobre zemlje.“ (Kolar, 1995: 67) Za razliku od Pavunčeca, Batinjani imaju mnoštvo blaga u staji: „U staji nekih pet-šest krava, a med njima jedna šarena junica, već steona, lijepa kao kakva frajlica.“ (Kolar, 1995: 67). Nema sumnje kako su Batinjani dobro stojeća obitelj te sukladno tome i miraz poslan s djevojkom mora biti obilan: „Dat će, veli, tri hiljade forinti („četiri bu dal, da mu boga amerikanjskoga!“ – progundao Jakob), dat će krevet i fini ormar s ogledalcem, po najnovijoj modi, i kravu, naravna stvar.“ (Kolar, 1995: 69) Učenici bi tako mogli usporediti socijalni status Ivine i Rožine obitelj te razmisliti o tome kakvu ulogu Rožina očita imućnost igrala u sklapanju njihova braka.

Unatoč činjenici da Roža živi u dobro stojećem kućanstvu, njezin je status u društvu ipak poprilično nepovoljan. Bujan piše kako je ona „najslabija karika i po načelu porodične mikrohijerarhije i prema razini naturalizacije“, naime, rođena je s *falingom* koja joj predstavlja veliki problem pri odabiru muža (2011: 126). Jakob u kući Jure Batinjana odmah uočava Rožinu šepavost kada *šecuje*, točnije, pomno promatra „kako cura prođe kroz sobu“ (Kolar, 1995: 68). Raspravljajući o važnosti Rožina hendikepa, prije svega, valja imati na umu vrijeme radnje i kulturne običaje društva u kojem ona živi. Šepavost, svakako, nije bila jedna od poželjnih karakteristika mlade snahe, o čemu mogu posvjedočiti mnogi etnografski zapisi svadbenih običaja sjeverne Hrvatske. U ludbreškome je kraju postojao običaj osvjetljavanja nogu mladenaca prilikom plesa kako bi vidjeli je li mlada možda šepava (Kašpar, 1979: 214). Sličan je običaj postojao i u Donjoj Stubici gdje je za vrijeme prvog plesa *starešina* znao zadirkirivati *devera* da je kući doveo šepavu mladu (Rajković, 1974: 187).

Kada je riječ o socijalnoj karakterizaciji Rože svakako valja spomenuti njezin odlazak *coprnici* kojim želi natjerati Ivu da se zaljubi u nju. Roža dobiva savjet od susjede da posjeti ženu iz drugog sela koja poznaje crnu magiju i koja će joj napraviti ljubavni napitak. Roža je kao i većina ljudi onoga vremena pomalo praznovjerna kada u strahu luta po Taborištu (selu u kojem živi baba Kata), ali se kao pobožna djevojka ipak prekriži pri ulasku u kuću babe Kate. Osim toga, po Ivinu povratku naivno pomišlja da *coprija* počinje djelovati jer ju je on uljudno pozdravio.

Rožina je etičko-psihološka karakterizacija zanimljiva zbog toga što se u pripovijetci mogu vidjeti dvije oprečne karakterne crte – pokornost i odvažnost. Prije udaje Roža je prikazana kao skromna, tiha radišna djevojka iz poštene seljačke obitelji. Takva je bila i nakon udaje što je vidljivo na samome početku pripovijetke kada joj Mata želi pružiti Ivino pismo, no ona ga odbija i zove svekra Jakoba. Osim toga, cijelo se vrijeme čitanja pisma Roža sramežljivo skriva iza stupa, no uvrijeđena Ivinim ignoriranjem podiže svoj glas: „Pa onda zajaukala, zaleleknula, divlje i očajno“, na čuđenje svih prisutnih (Kolar, 1995: 62). Pavunčeci i Batinjani dotad su bili naviknuti na gotovo neprimjetnu Rožu koja je, prema riječima svoje majke, „tiha [...] i ne zna se za nju.“ (Kolar, 1995: 68) Ona „nije ljepotica, ali je dobra i radina“, osim toga je „ranoranilica i svakome pokorna“ zbog čega su je Pavunčeci prihvatili unatoč njenoj mani (Kolar, 1995: 68, 72). Roža ipak nije u potpunosti pasivni lik cijele pripovijetke. Ona je svjesna svojih nedostataka, ali je dovoljno razumna da zna kako je njen dolazak u Ivinu obitelj bio dogovoren, a njena ih je krava spasila od potpunog siromaštva. Iva, dakle, nema razloga da je tako otvoreno izbjegava. Te je zaključke moguće iščitati iz Rožina tijeka misli koji podsjeća na unutarnji monolog:

Nego je Iva tvrda glava. Hoće da joj se osveti. Kao da je ona kriva. Je li ona njega prosila? Je li mu ona zatražala kravu? Nije li mu donijela četiri hiljade i finu junicu, koje njezin ćaća još ni sad zaboraviti ne može? Takve junice još nije bilo na Pavunčec-brdu! Što je ona dakle bila kriva da on nju toliko mrzi i prezire?! Nije li dobra i vrijedna kao crv? Nije li poštena i tiha?! Istina, nije ni on njoj zao, nijednom je još nije udario, ali što joj to vrijedi kad je nije ni pomilovao. (Kolar, 1995: 75-76)

Posljednja je rečenica posebno značajna, a učenici je mogu usporediti s krajem pripovijetke gdje Roža moli Ivu da ju udari. Može se reći da spomenutim iskazom pripovjedač nagoviješta dramatičan završetak radnje.

Roža ne želi mirno podnositi sramotu koju joj nanosi njen muž Iva kada je odbija, a u isto vrijeme spava s razrokom Jagom jer zna da to radi iz prkosa:

Zar da trpi gdje Iva nju ne dira i ne gleda, a onamo se šulja u šikaru k Jagi Škrinjarićevoj dok ona svinje čuva, toj staroj curetini s kojom se natežu svi seoski dečkiri i pastiri. (Kolar, 1995: 75)

Šta je ona Jaga bolja od nje pa Iva ide k njoj? Ako je Roža šepava, Jaga je zrikava, a to je sličan davo. (Kolar, 1995: 75).

Učenici mogu usporediti Rožin opis s početka pripovijetke i njene prethodno iznesene misli i zaključiti kako Roža nije u potpunosti tiha i pokorna. Ona je ponosna žena koja ne želi biti ponižavana, ali je dovoljno razumna da zna kako Ivu neće pridobiti bez tuđe pomoći. Može se reći kako je poprilično hrabra i odvažna jer sama pješice odlazi u drugo selo do babe Kate kako bi spasila svoj brak. Roža je svoj odlazak pomno isplanirala: „Spremila se dakle Roža, mudro i oprezno, da će tobože k materi u pohode. Spremila košaricu pa u nju jaja, sira i meda (što je nekako pred svekrom sakrila i omaknula) te na put.“ (Kolar, 1995: 76) Njezina je srčanost najbolje opisana sljedećim riječima: „Ali kako nije moguće mutava nadgovoriti, tako nećeš ni šepava nathoditi te nesretna Roža s onom svojom iskrivljenom nogom veslala brže negoli njen Iva s oba svoja vojnička kraka.“ (Kolar, 1995: 75)

Postavlja se pitanje zašto je Roža uporno željela pridobiti Ivinu ljubav? On prema njoj ni u jednom trenu nije iskazao poštovanje, a još manje bilo kakav oblik nježnosti. Osim toga, u pripovijetci se ni na jednom mjestu ne spominje kako je Roža voljela Ivu, osim u dijelu gdje ga zaljubljeno gleda jer ju je pozdravio po povratku iz vojske. Učenici bi trebali pronaći odlomak u kojem se izričito spominje Rožina motiviranost. Radi se o sljedećem odlomku:

Nije Roža bila nikakva vatrena ženska, nije u njoj ključala nikakva strast ni grešna želja, niti je bila željna neke naročite ljubavi i nježnosti – o tome nije ona snivala – njoj je bilo samo do toga da bude žena, kad je već po zakonu žena, i da bude možda mati (no ta je željica bila već dublje sakrivena...). Mogla je i ona naći kakvog klipana da joj je bilo do grijeha, ali ona je htjela baš Ivu, htjela da bude sve po zakonu i poštenju i po starim običajima. (Kolar, 1995: 75)

Zanimljivo je kako je Roža „žrtva tradicije“, ali ona za razliku od Ive tu istu tradiciju poštuje i „želi biti njezin punopravni, ostvareni dio“ (Bujan, 2011: 127). Kako je već ranije spomenuto,

Roža prema ekofeminističkoj teoriji pripada prirodi jer se ženski identitet poistovjećuje s prirodom dok je muški identitet povezan s kulturom (Bujan, 2011: 119). Bujan navodi jedan od načina povezanosti žene i prirode, a to je „uvjerenje kako je njezino jedino područje djelovanja usko povezano sa spolnom predodređenošću i svedivošću na reproduktivne funkcije“ (2011: 119). Roža, osim toga što prema tradiciji i crkvenom zakonu želi biti Ivina žena, ona bi voljela biti majka. Učenici bi mogli razmišljati o pripovjedačevoj opaski: „ta je željica bila već dublje skrivena“ (Kolar, 1995: 75). Izgleda da se Roži ta mogućnost čini tako dalekom i neostvarivom da se ne usudi ni pomišljati o njoj.

Bujan tvrdi kako je „Rožina subordinirana pozicija produkt [...] patrijarhata“, a ona to upravo i želi u trenu kada moli Ivu da ju prestaje udarati (2011: 128) :

- Ne, ne, japa! Nek me samo tuče! – povika ona i kao suluda srnu, onako blatna, jadna, izbečenih bijelih očiju do Ive...
- Vudri mili Ivek – drečala jecajući – vudri, neka bar po šake tvoje znam da sem ti žena!... (Kolar, 1995: 84)

Rožin plan kojim je trebala začarati Ivu propada, a ona je sama dodatno kažnjena kada prljava i blatna moli svojega muža da je udari. Na čitatelje ovaj dio djeluje začudno, a Težak piše kako baš navedena scena najbolje prikazuje Kolarov pristup tragičnoj temi na humorističan način (1995: 6-7). Imajući na umu ranije navedenu tezu kako su u ovoj pripovijetci etika i moral uvelike uvjetovani određenim socijalnim problemom, jasno je kako Roža na dobro i zlo gleda kroz prizmu narodnih običaja i vjerskog nauka (Bujan, 2011: 126-128). Njen je moralni kompas temeljen na tradiciji zbog čega ona rado prihvaća negativne prakse patrijarhalnih odnosa sredine u kojoj živi (Bujan, 2011: 126-128). Ona za današnjeg čitatelja čini nešto u potpunosti suludo i traži najgori mogući tretman od svojega muža. Naravno, moguće je Rožine riječi protumačiti kao izrugivanje Ivinom kukavičluku, ali i vlastitoj situaciji u kojoj se našla gdje je samo udarac pokazatelj kako je ipak nečija žena.

3.3. Odnosi među likovima

U cijeloj zbirci *Mi smo za pravicu (1936)* pa tako i pripovijetci *Svoga tela gospodar*, likovi su uvjetovani i „motivirani međusobnim odnosima i konkretnom društvenom sredinom“ (Šicel, 1964: 15). U analizi je, stoga, važno spomenuti odnos između Rože i Ive te odnos između djece i roditelja.

3.3.1. Roža i Iva

Najintrigantniji odnos u pripovijetci onaj je između dvoje supružnika – Ive i Rože Pavunčec. Od početka je njihov brak prikazan kao nešto nakaradno i u najmanju ruku neprirodno, a to se može vidjeti iz opisa njihove svadbene parade:

Sagledala mati svog sinka gdje sitan i neugledan nevoljko klima kraj svoje nezgrapne mlade. Jedva joj do ramena. Držala ona njega za ruku, pa s onom iskrivljenom nogom samo vesla, vesla, penjući se uzbrdo. (Kolar, 1995: 71)

Učenici mogu razmišljati o tome kako se nesklad između dvoje supružnika vidi već i u njihovom fizičkom opisu.

Učenike valja usmjeriti na odlomak u kojem je opisan običaj lijeganja mladenaca. Iva se prema iskazu pripovjedača „zavio u svoj gunj pa se ukrutio“, a njegova je odbojnost prema supruzi najbolje opisana riječima da je ležao kraj nje kao „zmija pokraj ježa“ (Kolar, 1995: 72).

Odnos je između supružnika sve do Ivina odlaska ostao uglavnom isti, a učenici bi mogli izdvojiti iskaze koji prikazuju monotonost njihova braka:

Ali Iva od prvog dana pa sve do odlaska u soldačiju uvijek isti. Poštuje njenu vrednoću i dobrotu, ali to ne pokazuje.

Ne grdi je, ne bije je, ali je i ne gleda, ni milo ni mrko, ne govori joj bez velike nužde ni loše ni dobre. I tako oni zajedno spavaju (i to samo zimi), zajedno idu na posao i s posla, u crkvu, na sajam i sa sajma – jedno uz drugo ili jedno iza drugoga, bez riječi, bez pogleda, bez dodira. (Kolar, 1995: 72-73)

Sljedeća usporedba najbolje opisuje njihov hladan odnos: „Kao dva kotača u kolima što isti teret nose, istim smjerom putuju i istim se tempom kotrljaju, sveder u istom razmaku ne hajući jedan za drugoga, vezani tek kakvom blatnom osovinom ili grbavom srčanicom...” (Kolar, 1995: 73)

Ova usporedba prikazuje njihovu bespomoćnost u cijeloj situaciji. Iva nikako nije pristajao u potpunosti prihvatiti bračne dužnosti, a Roža ga nije mogla natjerati da ju zavoli. Jedina stvar koja ih je držala zajedno bila je institucija braka koja je uspoređena s blatnom osovinom ili grbavom srčanicom što drži dva kotača donekle vezana. Iva i Roža vjenčani su u crkvi, a prema Katekizmu katoličke crkve iz 19. stoljeća, brak je „potpuna i nerazdjeljiva zajednica života među mužem i ženom, učinjena po volji Božjoj“, s time da „se dvije slobodne osobe, muško i žensko uzimaju, i od Boga milost dobivaju, da mogu ženidbene dužnosti do smrti vjerno ispunjavati.“ (Weber, 1886: 10-11). Korisno je spomenuti kako Crkva dopušta raskidanje nekonzumiranih brakova, a pod pojmom „konzumacije“ misli se na sam „spolni čin“, ali i na nedostatak „jedinstva srca i tijela“ (Grbac, 2015: 792). Uzevši u obzir razlog sklapanja braka između Rože i Ive, Pavunčeci i Batinjani ne bi tako lako dopustili propadanje njihova dogovora. Obitelji Pavunčec potrebna je krava, a Batinjani su sretni jer su uspjeli udati *staru deklu*. Osim toga, u tradicionalnoj sredini u kojoj Roža i Iva žive rastava braka nije opcija te čitatelji osjećaju kako će supružnici do kraja života, ili barem sve dok će njihovi roditelji voditi gospodarstva, hodati jedno uz drugo kao dva kotača povezana osovinom.

Pri Ivinu se povratku iz vojska uočava stanovita promjena kada je riječ o odnosu prema Roži. Kao što se pozdravlja sa svim ukućanima, tako pruža ruku i svojoj zakonitoj supruzi što Roži daje nadu kako će je od sad tretirati kao što zakon to nalaže:

Prihvatio on ruku srdačno, kao i ostalima, samo ju je začuđeno pogledao i nasmijao se.

- Zdravo, Roža!...

Red bi bio da je poljubi kao ženu, i ta mu je misao u jednom hipu naglo projurila kroz mozak, ali to bi bilo previše. Još bi se tkogod i narugao. (Kolar, 1995: 79).

Jasno je kako Iva, na Rožinu veliku žalost, prema zakonitoj supruzi ne iskazuje poštovanje zbog toga što se u njemu konačno bude neki dublji osjećaji, već zbog toga što je on zreliji nego što je bio sa sedamnaest godina. Uzevši u obzir opis Ivina povratka jasno je kako on sebe doživljava drukčije sada kada se vratio iz svijeta, a uljuđenom svjetskom čovjeku priliči da se rukuje sa svima, čak i s omraženim osobama. S druge strane, kada je riječ o Roži, s učenicima se može raspravljati o sljedećim iskazima u tekstu: Zagledala se u nj Roža. Gledala ga s ljubavlju i poštovanjem. Milo joj je što ju je ovako dobro pozdravio. Možda coprija već djeluje. O, da bi dragi Bog dao! (Kolar, 1995: 79)

Kao što je već spomenuto u Rožinoj karakterizaciji, nije u potpunosti jasno voli li Roža uopće Ivu ili samo želi ispuniti svoje bračne dužnosti. Stoga bi učenici mogli razmišljati o Rožinim osjećajima, je li ona voljela Ivu ili je samo na trenutak osjećala zaljubljenost kada je od Ive dobila mali zna pažnje? Radi li se ovdje o sreći što je uopće primijećena ili je samo ponosna jer osjeća kako joj je plan uspio?

U pripovijetci Ivino zrelije ponašanje uočljivo je i u sceni kada supružnici sjede zajedno na sajmu: „Sjedi Roža do Ive, a on kavalir. Kako popije svoju kupicu, stalno natoči i njoj, a ona se ne brani.“ (Kolar, 1995: 81). No, u Ivinoj svijesti i dalje ostaje strah od poniženja kada kontemplira o tome hoće li po povratku poljubiti svoju suprugu ili neće. Osim toga, Iva se nakon povratka vraća starim običajima:

Međutim prošao je taj dan bez ikakvih osobitih događaja. Iva otišao spavati na sjenik. Ni na pamet mu nije palo da legne sa ženom. Bila mu je kao i prije strana, iako ne više možda mrska, ali ipak sasvim ravnodušna, kao neka starija žena ili kakva teta, strina, na koju ne bi ni pijan grešno pomislio. (Kolar, 1995: 79)

Učenici bi u ovom odlomku mogli iščitati što je ostalo isto u Ivinu odnosu prema Roži, a do kakvih je promjena došlo nakon četiriju godina braka. Prema tome mogu zaključiti kako Iva

i dalje ne pomišlja konzumirati brak s Rožom, čak i dalje ne spava u istoj prostoriji s njom. S druge strane, više ne osjeća toliku odbojnost prema njoj. Valja imati na umu da je ona sedam godina starija od njega zbog čega i ne čudi kako je doživljava kao kakvu stariju ženu ili kao člana obitelji.

Upravo zbog ovakve promjene u Ivinu ponašanju posljednja scena fizičkog napada djeluje u potpunosti neočekivano, no svakako treba uzeti u obzir kako je Iva bio pripit, a i neko se vrijeme po selu govorkalo da ga Roža planira začarati: „Bogme te bu baba zacoprала!...“ (Kolar, 1995: 80). Iva je Rožu napao u pripitom stanju u naletu bijesa, kada je osjetio da je povrijeđen njegov muški ponos. Roža se usudila dirnuti u njihov odnos i njega koji nikada ne bi grešno pogledao na nju natjerati da „sada pobenavi za njom“ (Kolar, 1995: 82). Još je šokantnija posljednja Rožina izjava „...vudri, neka bar po šake tvoje zna da sem ti žena!...“, nakon koje slijedi muk (Kolar, 1995: 84). Iva se „prenerazio“ i „bez riječi“ otišao kući (Kolar, 1995: 84). Učenici mogu razmisliti o tome što bi mogao značiti ovakav nedorečen kraj. Hoće li odnos između Ive i Rože dalje ostati isti? Je li Iva možda uočio vlastitu pogrešku koju je počinio u naletu bijesa? Jesu li Rožine riječi imale pozitivan ili negativan utjecaj na Ivu? Učenici bi mogli napisati kratak sastavak u kojem opisuju Rožin i Ivin odnos nekoliko godina nakon batina, a zanimljivo bi bilo otkriti predviđa li itko pozitivan završetak priče supružnika Pavunčec.

3.3.2. Roditelji i djeca

U pripovijetci se pomnije mogu analizirati obitelji Pavunčec i Batinjan u kojima roditelji igraju veliku ulogu u krojenju sudbine vlastitoj djeci. Iz današnje bi perspektive takav odnos prema djeci bio poprilično hladan stoga učenicima prije analize valja osvijestiti kontekst odvijanja radnje u pripovijetci. Kako je već spomenuto „svijet Kolarove seoske novele živi na domaku Zagreba“, a kraj je od Zagreba „odsječen zaboravom i gustim blatom“, a radnja se vremenski može smjestiti na početak 20. stoljeća. (Čeklić, 1989: 21). Pavunčeci su siromašni seljaci iz mjesta Bikovski Vrh koje pogađa velika tragedija kada im nepažnjom sina Ive ugiba jedina krava – Rumenska:

Zaplakala Bara, zaplakala i njena kći Jaga, a i drugima se zavodeniše oči. Nesreća je golema, gubitak koji sirotinja ikad ili nikad ne nadoknađuje.

Kad vidješe da kravi odista nema spasa, potrča netko po nož da je prikolju. Nasta kuknjava i lelek kao na groblju. (Kolar, 1995: 65)

Žalovanje je za Rumenkom u pripovijetci uspoređeno s *kuknjavom* i *lelekom*, što govori puno o socijalnom statusu obitelji Pavunčec i ozbiljnosti situacije u kojoj su se našli. S druge strane, Batinjani su dobrostojeći seljaci iz istoimenoga sela Batinjana. Kućegospodar Jura otprije je imao dosta zemlje, a mnogo je zaradio radeći u Americi. Njihovoj obitelji brige stvara nesreća najstarije kćeri Rože koja je „već poprilično stara: dvadeset i četiri godine!“ (Kolar, 1995: 67). Roža je rođena s tjelesnom manom, točnije, lijevo stopalo blago joj je zavrtnuto zbog čega šepa. Nesretna se djevojka zbog tjelesne mane ispriječila pred mlađom sestrom koja je spremna za udaju, a i sramota je da Batinjani kao poštovana kuća u domaćinstvu imaju *staru deklu* (Kolar, 1995: 67). Ovakva je praksa bila u potpunosti normalna i prihvaćena jer „nerado pušća naš narod mlađu sestru pred starijom, to mu je nenaravski.“ (Bogišić, 1874: 133) Obje su obitelji, bilo iz ekonomskih ili društvenih razloga, primorane žrtvovati vlastitu djecu kako bi riješile gorući problem u kućanstvu.

Autoritet roditelja nad djecom u pripovijetci je neosporan, što je vidljivo i u samom načinu obraćanja djece prema roditeljima. Iva s „vi“ oslovljava svoju majku: „Joj, mamo, ja nejdem!... Hote vi sami, mene je strah...“ (Kolar, 1995: 70) i svojega oca: „Baš ste me fino oženili! – dobaci on ocu. – Nate, pogledajte si ju! Je li to ženska za me?...“ (Kolar, 1995:83). Roža na isti način poštuje svojega svekra kada stiže Ivino pismo: „Japa! Oj, japa!... Jeste i čuli, došlo pismo od Ive... Eto, pandur ga je donesel!...“ (Kolar, 1995: 60). Ovakvi odnosi između roditelja i djece u razdoblju između dvaju svjetskih ratova nisu bili neuobičajeni, a Leček ih opisuje kao „distanca s poštovanjem“ (1997: 234). Osim toga, život ljudi na selu onoga doba bio je zaokupljen fizičkim radom, a to je ujedno bila i najvažnija tema njihovih razgovora, stoga ne čudi kako otac Jakob ne iskazuje preveliko veselje kada mu se sin vraća iz vojske (Leček, 1997: 235):

Zakašljao se Jakob, otac Ivin, ali se nije nimalo uzrujao. Digao se polako i još sporije prekoračio prag pa kroz zube kiselo promrsio:

- A jesi li došiel? – i onda mu pružio ruku. (Kolar, 1995: 78)

Ivina majka pokazuje više osjećaja prema sinu u dijelu kada pandur Mata čita pismo, kod Ivina povratka kući i u komentiranju svadbene povorke: „Mili Ivek, mili sinek moj, kaj si ti dragom Bogu skrivel!?!...“ (Kolar, 1995: 71). Učenici bi mogli razmisliti o tome smatraju li istaknutu Barinu izjavu ironičnom s obzirom na to da je prije opisano kako je majka tijekom *snobočenja* odvela vlastitog sina u dvorište Jure Batinjana. Moguće da se ovdje radi o majčinskim osjećajima koji se bude kada gleda vlastita sina gdje pokunjen hoda pokraj svoje nezgrapne i šepave mlade zbog čega se sažalila nad njim.

Rožini roditelji pristaju na udaju kako bi se riješili obiteljske sramote i kako bi mogli udati mlađu kćer, no čini se da je Jurina žena posebno radosna zbog toga. Iz sljedeće je iskaza moguće zaključiti kako je Rožinoj majci ipak stalo do kćerine sreće: „Razglagoljala se o tom Jurina žena nadugačko, mada je nitko nije ni pitao. Ali njoj to očito bijaše na srcu.“ (Kolar, 1995: 67). Jura Batinjan, s druge strane, trudi se pod svaku cijenu Rožinu udaju obaviti uz što manji miraz, a čitateljima je to očito kada saznaju kako je Roža imala udvarače prije no što je postala *stara cura*: „Pomalo su, kaže, i oni, roditelji, sami krivi što se nije udala. Bilo je prosaca, snuboka, ali oni prebiral, nijedan im nije bio za volju. Tako i odoše godine kao magla, neopazice.“ (Kolar, 1995: 68) Miraz je jedan od najvažnijih uvjeta kod sklapanja braka, a Pavunčecima je on značio spas od siromaštva. Za mnoge je ljude u ruralnim sredinama diljem Hrvatske rođenje kćeri bilo dočekano s tugom zbog bogatog miraza koji se za nju morao odvojiti, a mnogi su za kćerinu udaju bili prisiljeni posuditi novac (Polonijo, 2010: 185-188). Na sličan način reagira Jura kada Jakob uspije iznuditi najbolju junicu iz njegove štale: „Ali je krvavo zamrzio i tu svoju curetinu, nesretnu Rožu i svog nekadašnjeg američkog kamerada Jakoba, sadašnjeg 'prijatelja'.“ (Kolar, 1995: 71).

3.4. Humor

Kolarova pripovijest prije svega prikazuje nesretan život. Rožina je i Ivina sloboda ograničena siromaštvom i društvenim konvencijama, no zanimljivo je kako Kolar teške teme iz pripovijetke prikazuje na vedar način. Taj postupak ne čudi ako znamo kako je humor, „najsmjeliji i najeklatantniji odraz životne istine, ogledalo ljudskih slabosti i strasti“, a „kao stvaralački elemenat u umjetnosti pretpostavlja široku čovjekoljubivost, oslobođenje od svih

ličnih, društvenih i političkih predrasuda, suosjećajnost i doživljaj boli“ (Pavičić-Spalatin, 1963: 143). U literaturi je ovaj fenomen isprva zbunjivao teoretičare književnosti jer je crni humor sve do stvaranja Slavka Kolaro bio nepoznanica u hrvatskoj književnosti (Ćeklić, 1989: 22). Ante se Franić tako oštro suočio s kritičarima i publikom koji su s oduševljenjem prihvatili književno djelo, ali i dramu te naposljetku i film *Svoga tela gospodar* (Ćeklić, 1989: 22). Franić je prije svega imao problema s etikom djela jer je „nedopustivo [...] i protuprirodno da se izrazito tragičan sadržaj zaodjene u humorističko ruho“ (Ćeklić, 1989: 23). Zanimljivo je da su upravo tu kvalitetu Kolarova humorističkog stila veličali Težak (1995), Šicel (1964), Mesinger (1975) i drugi. Ćeklić piše kako je taj balans između tragičnog i smiješnog u prikazu „zastrašujućih dimenzija seljačkog života“ u literaturi opisivan različitim sintagmama poput „smijeh kroz suze, vidljivi smijeh i nevidljive suze, žalosni smijeh, melankolični smijeh, suza u smijehu, gorki ili čemerni humor, dramatski humor itd.“ (1989: 21). Time se zapravo želi kazati kako je Kolarova humoristička proza „lišena patetike i usiljenosti“, a nesretnim sudbinama likova pristupa na izrazito human način, iako se čini kako im se ruga (Pavičić-Spalatin, 1963: 143). Na svojevrsni način Kolar prikazuje „društvenu strukturu jednog odsjeka naše povijesti“ jer je humor ponajviše kontekstualno određen i ne funkcionira bez poznavanja društvenih normi zajednice kojoj se ruga (Pavičić-Spalatin, 1963: 143).

3.4.1. Društvena pozadina humora

Humor se ne „ostvaruje samo u jezičnoj stvarnosti“, već „živi u interakciji s bogatim izvanjezičnim strukturama koje nas na vidljiv ili nevidljiv način okružuju“ (Čunčić, 1980: 7). Prije svega, za vrijeme interpretacije na satu valja učenike navesti na to da zaključe kako Kolarov humor nije „sam sebi svrhom“, primjerice, Roža nije smiješna jer je šepava, već je smiješan način na koji se prikazuje Ivin bunt zbog braka, zabrinutost Rožine majke jer hrane *staru deklu*, Rožina naivna pomisao kako se Iva zaljubio u nju jer ju je pozdravio (Težak, 1995: 7). Točnije, „to je humor koji ističe žalosne“, a dodala bih, i naivne i nazadne „oblike seljačkog života“ (Težak, 1995: 7).

Humor je, kao što Critchley piše, „lokalan“, točnije, ponajprije je uvjetovan „kontekstom“, zbog toga s učenicima valja porazgovarati o društvenoj pozadini pripovijetke *Svoga tela gospodar* (2007: 69). Kako bi humor u pripovijetci bio aktivan, čitatelji moraju razumjeti način razmišljanja likova i društvenog sloja kojemu oni pripadaju. Jedna je od takvih

situacija dolazak Ive iz vojske što je smiješno zbog toga jer Ivu nitko ne doživljava bitnim, iako se on osjeća posebno jer se vratio iz stranog kraja:

Isprsi se on još jače, promaršira on ponosno kroz Bikovski Vrh, ali ga nitko nije baš naročito primijetio. Nekakva snaha, što se vraćala s bunara nasmiješila mu se, Mukićev Šarko lijeno na nj zalajao i opet zadrijemao, a bilježnik ga zagledao kroz pozor, ali ga nije zanimao tko je i što je. (Kolar, 1995: 75)

Smiješna je i situacija u kojoj susjeda Marena glumi suosjećanje kada sluša Rožinu priču: „Saslušala Marena nju sa živim saučešćem, uzdišući teško, tresući i uzmahujući glavom, prevrćući svijetloplavim očima naprosto snobivajući se, kao da je to prvi put čula, a ono cijela fara znala za tu komediju.“ (Kolar, 1995: 76)

Osim toga, smiješan je i događaj *snobočenja* Rože za što je bila zadužena tetica Jelica Futač s Futač-brda kojoj se Kolar ruga nazivajući je „poznatim diplomatom“ (Kolar, 1995: 69): „Kroz nekoliko dana spremila se Jela, nakon mnogo tihih dogovora s Jakobom i njegovom Barom, u selo Batinjane. Imala je ona tamo nekakvu kumu, pa će malo k njoj, a znat će potrefiti i do Jure Batinjana.“ (Kolar, 1995: 69)

Uz dosta je ironije ispričovijedan Rožin dolazak u Taborište kako bi nabavila čarobni prah kojim bi natjerala Ivu da se zaljubi u nju. Prije svega, smiješno je to što Roža vjeruje da je baba Kata uistinu vještica zbog toga što je opisana kao „mala i mršava bakica, savijena u pasu i pogrbljena kao osušeno stablo dunje, s šiljastim nosom“ (Kolar, 1995: 77). Roža se čak i prekriži misleći da ima posla s pravom coprnicom, a isto čini i pri ulasku u Katinu kućicu.

Jasno je kako se komičnost u ispričovijedanim situacijama očituje poznavanjem mentaliteta ljudi iz male sredine i narodnih običaja ljudi sa sela s početka 20. stoljeća. Primjerice, Ivin je dolazak posebno smiješan kada razumijemo provincijalni način razmišljanja u kojem se pojedinac nastoji izdvojiti iz mase: „Ali sad su tu doma oni nešto 'ekstra'.“ (Kolar, 1995: 74) Običaj prošnje u kojem je važnu ulogu imao posrednik prisutan je na prostorima Sjeverne Hrvatske, a žene poput Jelice Futač u Hrvatskom su zagorju nazivane *snubokaljama* ili *poprduljama* (Rajković, 1974: 175).

3.4.2. Jezična podloga humora

Čitatelj u pripovijetci može opaziti uporabu kajkavskog narječja kojim primarno govore likovi, ali i pripovjedač koji u standard ubacuje kajkavske izraze. Čunčić u svojoj knjizi analizira „kakav udio u Kolarovu humoru imaju kajkavizmi“ zbog čega će autoričini zaključci biti zahvalni za interpretaciju uloge kajkavskog narječja u postizanju humora. Tako autorica napominje da „kajkavski dijalekt sam po sebi nije smiješan“, već se komičnost postiže kada je kajkavski „u kontaktu s novoštokavskim“ (Čunčić, 1980: 71). Tako nije smiješno to što likovi govore kajkavskim narječjem jer se u ovom slučaju više radi o pokazatelju njihova socijalnog statusa, već je smiješna pripovjedačeva uporaba kajkavizama. Na taj način kao čitatelji imamo osjećaj da nam pripovijest pripovijeda netko tko dobro poznaje likove i kraj koji opisuje, ali i dalje nije dio tog svijeta. Dapače, netko bi mogao zaključiti kako se pripovjedač na taj način pomalo izruguje svojim likovima.

Kad pandur u dvorište, a ono sa sjenika po nekakvoj „lojtri“ spuštala se baš Roža, snaha Jakobova i zakonita žena istog ovog Ive od koga je zacijelo to pismo. (Kolar, 1995: 59)

Kao da još nikad na toj stanici nisu bili, a to im bijaše oduvijek prva i najbliža štacija¹. (Kolar, 1995: 73)

Netko se veseli što će vidjeti mnogo svijeta, djeca se raduju „ringlšpilu“, netko snatri o mukteševini² (prikrpat će se uz koje „likovo“³), a neki kruto računa i smišlja. (Kolar, 1995: 80)

Humor se uočava i u uporabi internacionalizama koji u pripovijetki predstavljaju „uzvišene izraze“ kojima se postiže kontrast u odnosu na „prosti hrvatski jezik“ likova (Čunčić, 1980: 28). Primjerice, kada pripovjedač kaže kako Pavunčeci *korespondiraju* zvuči smiješno jer je se implicira „usporedba sa zapadnom kulturom“ i kontrast između visokoobrazovanog svijeta i

¹ Štacija - reg. postaja (na kojoj se zaustavlja javno prometno sredstvo kao vlak itd.). Izvor: <https://jezikoslovac.com/word/aoa5> (pregled: 22. siječnja 2022)

² Mukteševina - razg. pejor. ono što je mukte, ono što se dobije besplatno tako da se izbjegne trošak ili se dobije na tuđi račun. Izvor: <https://jezikoslovac.com/word/jgji> (pregled: 22. siječnja 2022)

³ Likovo - U seoskim sredinama, običaj da nakon sklopljenog ugovora ili prodaje kupac i prodavatelj zajednički ispiju piće, a na kupčev račun; najčešće na sajmovima. U običajnome pravu likovo je znak zaključenja ugovora. Izvor: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=36517> (pregled: 22. siječanj 2022)

žitelja Pavunčec-brda postaje veći (Čunčić, 1980: 29). Smiješno je i kada Jelicu Futač pripovjedač naziva diplomatom, a dodatno se izruguje običaju *snobočenja* sljedećim riječima: „Izvještaj je bio povoljan“ (Kolar, 1995: 69). Kontrast se vidi i u imenovanju strica Tome *vrhovnim komandantom* koji je bio ključna osoba u dovlačenju Ive u bračnu postelju. Pripovjedač ironično Ivu zove *soldatom* kada se rukuje s obitelji koja se ponaša kao da im je u kuću došao uvaženi gost: „Mjere ga i gutaju očima od šajkače pa do bakandža. Rukuju se redom, malo nespretno i teško. (Nemaju za to svaki dan zgode.)“ (Kolar, 1995: 78)

U pripovijetci je smiješna i uporaba prezimena i imena naseljenih mjesta. Čunčić piše kako prezimena Kolarovih likova „očito pokazuju vezu sa značenjem apelativa od kojih su nastala“ (1980: 15). No, također tvrdi kako ni „ovaj podatak sam po sebi ne bi morao biti stilistički relevantan“ jer su ta prezimena moguća i u stvarnom životu (Čunčić, 1980: 15). Zapravo je očito kako su prezimena i imena mjesta smiješna u kontekstu jer nam ukazuju na to kojem društvenom sloju pripadaju junaci pripovijetke. Tako učenici mogu izdvojiti sva prezimena i imena mjesta koja nas upućuju na to da se radnja odvija u maloj seoskoj sredini: Pavunčec, Bagušarov, Batinjan, Futač, Suhorepec, Frček, Cviker, Labudan, Lovrek, Štepanić, Židov, Mukić, Bikovski Vrh, Pavunčec-brdo, Futač-brdo, Veliko Gniježdo i Bikovske Gorice. Pripovjedač čak opisuje kako se Pavunčeci međusobno razlikuju po nadimcima što dodatno potvrđuje kako se radi o maloj sredini: „Za razliku od drugih Pavunčeca koji, radi bliže oznake kuće, familije i možda kakve naročite odlike nose predikate Suhorepec, Frček i Cviker, oni iz kuće broj 16 i još nekoliko brojeva zovu se Bagušari.“ (Kolar, 1995: 59).

3.5. Tragičnost

3.5.1. Tragičan junak, tragična krivnja i tragičan završetak

Unatoč neporecivom humoru kojim Kolar prikazuje zaostalost i tradicionalnost seljaka iz pripovijetke, jasno je kako bespomoćan položaj dvoje mladih kojima trguju vlastiti roditelji nije predmet poruge. Sam je autor pripovijetke u razgovoru za časopis *Zadrugarka* iz 1957. kazao kako se prije svega književnim djelom htio osvrnuti na društvene probleme koji nisu specifični samo za selo:

Moja je namjera bila da istaknem tragediju odnosa između čovjeka i žene koji su prisiljeni da žive zajedno bez ljubavi. To sam stavio u okvire nekadašnjeg zaostalog sela, gdje vlada neznanje, nepismenost i praznovjerje. (Kolar, 1971.b: 210).

U pripovijetci tragičnima možemo držati likove Ive i Rože, s time da se i sam Kolar u ranije spomenutom razgovoru opredijelio za Rožinu sudbinu kao onu koja je u samome fokusu književnog djela (1971.b: 211-212). Na upit novinara jesu li i Roža i Iva oboje tragični likovi Kolar odgovara kako jesu, no ipak je Rožina „nesreća veća i dublja“ (1971.b: 212). Razlika je u tome da je Ivina nesreća u tome da je on „žrtva svoje momačke lakomislenosti i očeve škrtosti“, dok je Roža „žrtva društvene zapostavljenosti žene“ (Kolar, 1971.b: 212). U školskoj će se interpretaciji, dakle, analizirati elementi u kojima se može prepoznati Ivina i Rožina tragičnost.

Osim tragičnih junaka (Rože i Ive) valja svakako spomenuti pojam tragične krivnje koji spominje Aristotel u *Poetici* (1977: 30-31). Adrian Poole detaljnije analizira nositelje tragične krivnje koji mogu biti: „volja ljudima nadređenih bića; društveni sustav, pokvarenost samoga negativca; pogrešna odluka junaka slična naivnosti i nesvjesni prijestup pozitivnoga lika“ (Poole, 2006: 44-55). Upravo će se prema ovim nositeljima analizirati likovi Ive i Rože, a na kraju će se spomenuti tragičan Rožin završetak.

3.5.1.1. Ivina tragičnost

O Ivinoj je tragičnosti u pripovijetci kod književnih teoretičara bilo različitih mišljenja, tako Ćeklić u svojem članku o egzistencijalnom humoru Slavka Kolara navodi Škrebov opis Ivinih postupaka kojima on želi zastupati „osnovne moralne vrijednosti među ljudima“, ali zbog svoje „tvrdoglavosti“ ispada smiješan, a ne tragičan (1989: 25). Ćeklić se ne slaže s ovakvim Škrebovim mišljenjem te piše kako je Ivin bunt nastao iz prkosa, a da je u pripovijetci Rožina tragična sudbina rezultat Ivina „krajnje neozbiljnog ponašanja u vrlo ozbiljnoj situaciji“ (1989: 25). Nadalje, autor ističe činjenicu kako je jasno da čitatelj može suosjećati s Ivom ili ga čak sažalijevati zbog prisilnog braka u kojem se našao, „ali ga ne može žaliti zbog neozbiljnosti“ s čime se ne bi svatko složio te bi se o ovoj temi u srednjoj školi mogla otvoriti plodonosna rasprava. (Ćeklić, 1989: 25).

O toj temi piše Bogdan Mesinger koji uočava izrazitu „humanost“ u prikazu pobune Kolarovih likova (1975: 9). Time želi reći kako autor suosjeća s patnjama vlastitih junaka i na neki im način nastoji dati izgubljeni glas (Mesinger, 1975: 9). Mesinger piše kako nema sumnje da je u Kolarovim pripovijetkama zbirke *Mi smo za pravicu* naglašena tragična sudbina malih ljudi, ponajviše seljaka, no također piše kako Kolar prikazuje i „neugasivu iskrinu bunta“ (1975: 9). Iva je Pavunčec jedan od predstavnika „bezimenih“ koji nastoje izaći iz okova svoje „poreknute čovječnosti“ (Mesinger, 1975: 9).

Ivina tragična krivnja ponajviše leži u samoj činjenici da je njegova obitelj siromašna i kako problem pokušavaju riješiti na tradicionalan način – ženidbom, iako se Iva možda mogao zaposliti u gradu ili u nekoj službi u Bikovskom Vrh. Prema tome se u Pooleovoj podjeli ovdje može govoriti o društvenom sustavu kao uzroku tragične krivnje. Naravno, Iva se ne bi ni morao oženiti s Rožom da nije bio neoprezan na paši zbog čega je i on sam uzrok tragičnosti, točnije, kriv je vlastiti nesvjesni prijestup koji čini. Svakako, s učenicima se može analizirati jedan od tragičnijih Ivinih trenutaka. Primjerice, na satu se može posebno čitati ulomak u kojem Iva na sramotan način biva sudionikom običaja lijeganja mladenaca.

Zna se da je nakon vjenčanja red da mladenci budu sami u sobi, no gosti traže odbjeglog mladoženju koji se sakrio u stričevoj suši. Čitatelje se ponovo podsjeća na to da je Iva samo mladić koji nije spreman na brak i koji se ne zna prikladno ponašati u ozbiljnoj situaciji. Nesretnog mladoženju svatovi dovode k mladoj u postelju dok on cijelo vrijeme ponavlja vlastitu krilaticu. Sljedeći odlomak opisuje prvo Ivino suprotstavljanje nametnutom braku:

Položiše ga konačno uz mrsku mu mladu, što se, umirući od srama, zabušivši glavu u debeli novi jastuk, stisnula sasvim do zida. Iva bio najzad svladan, ali se zavio u svoj gunj pa se ukrutio, uvukao se u se kao zmija pokraj ježa. Tako ukočen, sve ponavljajući kroz stisnute zube svoju misao kako je on „svoga tela gospodar“, on je i zaspao. Zaspala jedva jedvice i mlada, odrvenjela, zgrčena i kao smrznuta. (Kolar, 1995: 72)

Ovaj događaj kojim se zadire u intimu mladenaca bio je posebno traumatičan za Ivu i Rožu. Običaj je bio popraćen smijehom i zadirkivanjem mladenaca: „Kaj se mlade bojiš“ (Kolar, 1995: 72). Ovakav postupak i nije u potpunosti neuobičajen jer u svatovskim običajima sjeverne

Hrvatske nema lijeganja mladenaca bez „obaveznih 'masnih' šala i lascivnih pjesama koje izvode muzikanti“ kako su to opisali kazivači iz Donje Stubice (Rajković, 1974: 188). Iako je jasno kako je cijela situacija iznimno ponižavajuća za njegovu ženu Rožu, svatovi se u isto vrijeme rugaju i Ivi. Opis je Ivinog dovlačenja u bračnu postelju prikazan na humorističan način, no nemoguće je ne suosjećati s mladim sedamnaestogodišnjim dječakom koji je protiv svoje volje natjeran da spava s njemu odbojnom suprugom. Tragičnost cijele zgrade pojačava činjenica kako se cijela situacija odvija pred mnoštvom ljudi kojima je Ivin otpor smiješan: „Bilo je tu posla jer se dečko trgao i rukama i nogama, grizao drečao. Bilo je smijeha jer takva čuda još nitko nije doživio.“ (Kolar, 1995: 72)

3.5.1.2. Rožina tragičnost

Roža je bez sumnje najveća žrtva tradicije u ovom književnom djelu i teško je pronaći propusta u njezinim postupcima, posebice kada se u pripovijetci često spominju njezina vrijednost, poštenje i upornost: „Ništa joj nije smetala ona nakrivljena noga. Grabila ona njom te se sva cesta prašila.“ (Kolar, 1995: 78). Može se reći kako je ona prirodno predodređena da bude tragičan lik jer je rođena s tjelesnom manom, no Slavko Kolar odbija takvo tumačenje tvrdeći kako je za njezinu nesreću krivo isključivo društvo: „Roža snosi sudbinu koja potječe od zaostalog položaja žene. Trguje se i s lijepim djevojkama.“ (1971.b: 211). Prema Pooleovoj bi podjeli uzrok Rožine tragične krivnje bio društveni sustav. Ovakvo Kolarovo tumačenje ima smisla jer Rožini roditelji i sami priznaju kako je bilo prosaca za Rožu, no oni su bili previše izbirljivi zbog čega je Roža ostala *stara cura*: „Tako i odoše godine kao magla, neopazice.“ (Kolar, 1995: 68). Kraj pripovijetke najtragičniji je trenutak u književnom djelu, upravo zbog toga što je fizički napad u potpunosti neočekivan. Za tragičnost bi se ove situacije moglo okriviti samu Rožu jer je ona ipak pokušala začarati Ivu, dakle, moguće da je uzrok tragične krivnje pogrešna odluka junaka. S druge strane, Ivin postupak teško je opravdati te bi se moglo reći da je Roža napadnuta zbog njegove vlastite zlobe, iako se, prema Pooleovoj podjeli ne može reći kako je Iva negativac. Zbog toga bi bilo zanimljivo s učenicima raspraviti o posljednjoj sceni koja suvremene čitatelje zbunjuje ponajviše zbog Rožinih riječi: „Vudri mili Ivek – drečala jecajući – vudri, neka bar po šake tvoje znam da sem ti žena!...“ (Kolar, 1995: 84)

Učenici mogu izdvojiti sve trenutke u kojima se može suosjećati s Rožom i sve trenutke u pripovijetci u kojima mogu suosjećati s Ivom. Na kraju je sata moguće pokrenuti kratku

raspravu u kojoj bi se učenici podijelili u dvije skupine. Jedna bi skupina tvrdila kako je Roža najtragičniji lik, dok bi druga skupina opravdavala Ivine postupke u pripovijetci.

3.6. Moralno-etičke rasprave

Nakon analize tragičnih elemenata u pripovijetci poželjno je održati kratku raspravu o moralno-etičkim problemima koji se mogu uočiti u djelu. Ovakav je tip rasprave poželjniji u srednjoj školi, posebice u razredima koji su slušali sociologiju. Prije svega s učenicima valja razjasniti društveno-povijesnu pozadinu pripovijetke jer je tako lakše zauzeti određeni stav prema poželjnim ili nepoželjnim postupcima likova. Primjerice, o ženidbi su početkom 20. stoljeća uglavnom odlučivali roditelji ženika, a redoslijed udavanja djece bio je strogo određen (Rajković, 1974: 173). Stoga bi bilo zanimljivo s učenicima porazgovarati o tome u kojoj su mjeri postupci roditelja prema djeci opravdani tradicijom i običajima.

U srednjoj bi se školi s učenicima moglo raspravljati o tome kako doživljavaju Ivino uporno odbijanje žene Rože. Rasprava bi se mogla učiniti zanimljivijom kada bi se učenicima predložilo da pokušaju zamisliti da je na Ivinu mjestu ženski lik. Kao i Iva, ženski lik ne želi konzumirati nametnuti brak s osobom koja ima neku fizičku manu, a učenici bi mogli razmisliti o tome bi li se tada ovakav postupak smatrao feminističkim otporom patrijarhalnom društvu.

Roža također čini nešto što se kosi s crkvenim naukom u kojem je ona odrastala. Ona pokušava začarati Ivu i natjerati ga da se zaljubi u nju. Učenici mogu razmisliti o Rožinu postupku, točnije, postoji li opravdanja za to što je pokušala učiniti. Također se može raspravljati o ljubavnim odnosima i o tome priželjkuju li učenici sretan završetak Rožine i Ivine pripovijesti.

Svakako je poželjno raspraviti o nepovoljnom položaju žene, nasilju nad ženama, a posebice o nasilju u braku što su teme aktualne i u suvremenom društvu. Zanimljivo je, doduše, kako Roža takvu praksu ne odbija, a osim toga, s učenicima je moguće raspraviti o diskriminaciji osobe s tjelesnom manom, točnije, može se raspraviti o prikazu osoba s invaliditetom u književnosti.

4. UČENIČKE REAKCIJE

4.1. Analiza održanog sata

Sat interpretacije književnog djela održao se 4. studenog 2021. godine u 2. c razredu Gimnazije Fran Galović u Koprivnici. Književno se djelo *Svoga tela gospodar* interpretiralo dva školska sata, a nastava se održala na platformi *Microsoft Teams*. Na nastavi je sudjelovao dvadeset i jedan učenik, od čega je četrnaest učenica i sedam učenika. Učenici su većinom književno djelo pročitali u cijelosti prije sata. Nekoliko dana prije sata učenicima je na e-mail adresu bio poslan tekstni predložak koji se interpretirao na satu, a neposredno prije početka sata na e-mail adresu im je također bila poslana anketa na platformi *Google Forms*.

Sat književnosti održavao se pomoću slikoniza, a učenici su na početku promatrali promotivne fotografije poznatih sapunica i uspoređivali ih s promotivnim plakatom za film *Svoga tela gospodar*. Učenici su zaključili kako je u pripovijetci, za razliku od sapunica, u središtu pripovijesti nesretni brak što se vidi po tome da na promotivnom plakatu nema Ive, a umjesto njega je uz Rožu prikazana krava koju grli Jakob Pavunčec. Nakon toga je uslijedilo interpretativno čitanje ulomka iz pripovijetke u kojem se prikazuje dolazak i čitanje Ivina pisma. Nakon što su učenici odredili kakva je atmosfera ulomka, uslijedilo je određivanje teme pripovijetke te mjesta radnje i vremena radnje u njoj. Potom je uslijedila analiza likova gdje su učenici, polazeći od vanjskih opisa likova iz ulomka, s lakoćom prepoznali realističan način prikazivanja likova. Osim toga, učenici su sami zaključili kako autor nije karikirao kada je koristio grube izraze da opiše npr. Barin, Rožin i Jakobov izgled. Učenici su lako prepoznali sve pripovjedne tehnike koje se u djelu mogu izdvojiti, s time da je jedna učenica sama zaključila kako bi se Rožine misli mogle čitati kao svojevrsan monolog.

Nakon što su prepoznali razliku između novele i pripovijetke, učenici su raspravljali o socijalnom statusu likova. Posebno se na satu analiziralo Ivino pismo iz čijeg su sadržaja učenici zaključili kako Iva nije visok obrazovana osoba a jedna je učenica uočila kako Iva u pismu pozdravlja sve ukućane, osim svoje zakonite žene. Učenice su bile posebno aktivne kada je bila riječ o bračnom odnosu između Rože i Ive, osobito kada se analizirao citat u kojem se oni uspoređuju s dvama kotačima. Tijekom rasprave o Ivinoj krilatici *svoga tela gospodar*, učenici su se većinom složili kako je Iva imao pravo odbiti spavati s Rožom. Jedna je učenica

uočila da kada bi situacija bila obrnuta i Roža ne bi htjela spavati s Ivom, čitatelji bi imali više suosjećanja prema njoj, nego što možda imaju prema Ivi. Istaknula bih kako se učenici nisu složili oko tumačenja ljubavnog odnosa između Rože i Ive. Neke su učenice kazale kako je Roža bila zaljubljena u Ivu, dok su neki učenici smatrali kako ona samo želi biti majka, zbog čega je i otišla do vještice, no da ne osjeća ništa prema Ivi. Osim toga, neke su učenice zaključile kako je Iva možda ipak osjećao nešto prema Roži kada ju je pristojno pozdravio te da bi možda njihov brak uspio da ga ona nije nastojala *zacoprati*. Većina je učenika priznala kako Ivu nisu smatrali tragičnim likom, ali nakon odslušanog sata i analiziranog ulomka u kojem ga se odvlači u postelju, kazali su da ga žale, ali ne jednako kao Rožu. Jedan je učenik istaknuo činjenicu kako je Roža bila starija i viša od njega, što je za Ivu bilo dodatno poniženje. Na pitanje koji im je događaj u pripovijetci bio najtragičniji, većina je zaključila kako je to završni događaj u kojem Iva tuče Rožu, ali ne zbog samog čina, već zbog začudnih Rožinih riječi koje su ih pogodile.

Svakako valja istaknuti kako su na upit o smiješnim situacijama učenici s poteškoćama odgovarali jer im je u prvom planu bila Rožina i Ivina nesreća te životni stil koji je za njih već poprilično neobičan. Moguće da humor nisu toliko uočavali zbog toga jer je on ipak uvjetovan kontekstom, a njima su možda nepisana pravila seoske sredine početkom 20. stoljeća strana. Tek kada su im bile predložene situacije poput Rožinog križanja kod ulaska u vještčinu kuću ili nazivanja Jelice Futač diplomatom, učenici su prepoznali ironiju u pripovjedačevu tonu. Učenici su s lakoćom zaključili kako je Kolarov humor specifičan zbog kombinacije tragične priče s humorističnim stilom.

Kada se razgovaralo o moralu, većina je učenika zaključila kako je Iva bio nepotrebno grub prema Roži, te da Roža nije trebala *coprati* Ivu, iako razumiju njene frustracije. Istaknula bih kako su učenici bili najaktivniji upravo u moralno-etičkim raspravama, s time da su kazali kako ovakve situacije nisu baš moguće u današnje vrijeme i u našem društvu. Neki su učenici, doduše, zaključili kako je u nekim kulturama dogovoreni brak i dalje prisutan. Razgovor se proširio prijedlogom da razmisle o tome jesu li ikada osjećali pritisak od strane obitelji. Mnogi su zaključili kako njihove obitelji od njih imaju prevelika očekivanja kada je riječ o upisu na prestižni fakultet. Na kraju sata učenici su rješavali anketu koja im je bila ranije poslana.

4.2. Analiza učeničkih anketa

Za početak, učenici su morali označiti brojkom od jedan do pet koliko su razumjeli pročitano djelo, s time da je 52,4 % njih označilo broj pet, a 47,6 % njih broj četiri, dakle, djelo im je uglavnom bilo razumljivo. Pola je učenika navelo kako im upotreba kajkavskog narječja nije stvarala problem tijekom čitanja djela, dok je druga polovica navela kako nisu razumjeli samo poneke riječi i izraze. Zatim su učenici morali označiti brojkom od jedan do pet koliko im je djelo bilo zanimljivo gdje jedan označava da im djelo nije bilo uopće zanimljivo, a broj pet kako su uživali čitajući djelo. Učenici su zanimljivost djela najviše označili brojem četiri, iza čega slijedi ocjena pet, a dva su učenika djelo ocijenila trojkom. Na upit ima li u pripovijetci više smiješnih ili tragičnih događaja, učenici su uglavnom odgovorili kako ima više tragičnih događaja, a nekolicina (njih 30 %) je navela kako ima podjednako smiješnih i tragičnih događaja. Učenici su također većinom naveli kako je najtragičniji lik u pripovijetci Roža (njih 76,2 %). Na pitanje o tome što misle o Ivinu odnosu prema Roži 90,5 % je učenika označilo odgovor kako imaju razumijevanja prema njegovim osjećajima, no ne podupiru njegove postupke. Ostalih je 9,5% odgovorilo kako u potpunosti podržavaju njegove postupke je razumiju Ivine frustracije. Zanimljivo je kako nitko nije u potpunosti osudio Ivu, iako su na početku sata činilo kako većina ne suosjeća s njim, a to su bile uglavnom učenice. Na upit o tome što misle o sceni nasilja u pripovijetci njihovi su odgovori bili poprilično ravnomjerno raspodijeljeni u dvije kategorije. Njih 42,9 % je navelo kako ih scene nisu pogodile jer su opisane na humorističan način, 33,3 % je navelo kako su s lakoćom pročitali taj dio, dok je 23,8% njih navelo kako ih je scena pogodila. Učenici su se osim toga ravnomjerno raspodijelili u odgovorima na sljedeće pitanje o tome je li Roža imala pravo *zacoprati* Ivu. Polovica je navela kako Roža nije u potpunosti imala pravo na to, dok je polovica zaokružila odgovor „ne“. Učenici su potom morali objasniti svoj odgovor, a većina je napisala kako Roža nije imala pravo na to, te su neki čak napisali kako je njen postupak nemoralan jer je htjela prisiliti Ivu da je voli. Naravno, većina je navela kako je razumiju i suosjećaju s njom te da je umjesto toga trebala porazgovarati s njim. Osim toga, učenici su naveli kako se trebala pokušati sprijateljiti s Ivom jer ga je na ovaj način samo udaljila od sebe. Učenici su potom morali opisati događaj u pripovijetci koji ih se najviše dojmio s time da događaj može biti smiješan ili tragičan. Na ovaj su upit učenici ponajviše pisali kako ih se dojmila posljednja scena gdje Iva udara Rožu, a neki su pisali kako su ih se najviše dojmile Rožine riječi. Nekoliko je učenika napisalo kako ih se dojmio kraj pripovijetke jer je nedovršen. Na upit o tome smatraju li temu pripovijetke

aktualnom 66,7 % njih je odgovorilo kako je smatraju aktualnom, do je ostalih 33,3 % navelo kako tema nije u potpunosti aktualna. Na upit o tome da obrazlože svoj odgovor učenici su imali različite odgovore koji se mogu podijeliti u tri skupine. Jedna je skupina ponajviše bila posvećena problemu dogovorenog braka te su pisali kako taj fenomen više nije prisutan u današnje vrijeme, druga je skupina pisala kako dogovoreni brakovi ima još uvijek, ali ne nužno u društvu u kojem mi živimo, dok se treća skupina posvetila općenito pritiscima koje pojedinac može osjećati od strane svojih roditelja, šire obitelji ili društva u cjelini. Jedan je učenik tako naveo kako je tema u potpunosti aktualna jer se situacije mijenjaju, no ljudi ostaju isti. Na upit o tome kakvo mišljenje o pripovijetci imaju nakon odslušanog sata većina je odgovorila kako im se pripovijetka čini zanimljivijom. Druga je skupina odgovorila kako drugačije gledaju na postupke i motivaciju likova, dok je treća skupina navela da imaju isto mišljenje o pripovijetci.

5. ZAKLJUČAK

Cilj ovoga diplomskoga rada bio je ponuditi različite načine za interpretaciju i metodički pristup pripovijetci *Svoga tela gospodar* Slavka Kolara. U interpretaciji je predložena tema književnog djela, žanrovske odrednice djela, fabula, stil, uloga pripovjedača, analiza likova, značaj humora i tragičnosti za književno djelo, te su posebno istaknuti moralno-etički problemi u pripovijetci. Posebna se pozornost posvetila analizi Rože i Ive koji su glavni, a ujedno i najtragičniji likovi u pripovijetci. Naglasak je prilikom analize humorističnih dijelova pripovijetke bio na nesretnoj temi koja je u središtu djela, a upravo se po tom fenomenu Slavko Kolar odvaja od suvremenika-prozaista.

Svi su analizirani elementi iskorišteni u školskoj interpretaciji djela na satu te su prilagođeni odgojno-obrazovnim ciljevima u nastavi književnosti. Prije svega, valja naglasiti kako je književno djelo učenicima bilo razumljivo, unatoč uporabi kajkavskog narječja, a analizirajući odgovore iz učeničke ankete, djelo im je bilo zanimljivo jer većina učenika djelo ocijenila ocjenom četiri ili pet. Djelo je primjerenije za analizu u srednjoj školi jer se na temelju njega može uočiti razlika između novele i pripovijetke, u pripovijetci se vidi razlika između fabule i sižea, te se lako mogu uočiti elementi realističnog književnog djela. Osim toga književno djelo u kojem se spominje dogovoreni i nekonsumirani brak primjereniji je

učenicima u srednjoj školi. Dakle, književno je djelo prikladno za učenje ili ponavljanje određenih književnoteorijskih pojmova, a učenici ga mogu smjestiti u društveni i povijesni kontekst. Također, na temelju se pripovijetke mogu naučiti ili ponoviti obilježja književnostilskog razdoblja kojemu djelo pripada. Učenici, osim toga, mogu raspravljati o djelu i iznijeti svoj literarni doživljaj djela, te povezati pripovijetku sa svijetom oko sebe.

6. PRILOZI

7.1. Priprema

Pisana priprema za izvedbu nastavnog sata iz književnosti

Nastavna jedinica: Slavko Kolar, *Svoga tela gospodar*

Razred: 2. c

Naziv škole: Gimnazija Fran Galović Koprivnica

Odgojno-obrazovni ishodi na razini Kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik:

SŠ HJ B.2.1.

Učenik izražava svoj literarni doživljaj i obrazlaže stavove o književnom tekstu

SŠ HJ B.2.2. Učenik uspoređuje književne tekstove prema temi ili žanru na sadržajnoj i izraznoj razini i primjenjuje književnoteorijske pojmove.

SŠ HJ B.2.3. Učenik uspoređuje književne tekstove s obzirom na književnopovijesni, društveni i kulturni kontekst.

Odgojno-obrazovni ishodi na razini teme:

- izražava svoj literarni doživljaj i obrazlaže stavove o pročitanoj tekstu
- obrazlaže svoje mišljenje i stavove o književnoj tekstu na temelju vlastitog čitateljskog iskustva
- izdvaja pojedinosti koje su ga se dojmile i potaknule na razmišljanje uspoređuje svoje iskustvo čitanja s iskustvima drugih čitatelja
- analizira književni tekst na sadržajnoj i izraznoj razini primjenjujući književnoteorijske pojmove vezane uz prozne vrste, poetske vrste i dramske vrste
- uspoređuje književne tekstove s obzirom na književnopovijesni, društveni i kulturni kontekst

Odgojno-obrazovni ishodi na razini nastavnog sata (aktivnosti):

- smjestiti ulomak u kontekst književnog djela
- odrediti temu književnog djela
- odrediti mjesto radnje ulomka i cjelokupnog književnog djela
- odrediti vrijeme radnje i vremenski raspon odvijanja događaja u djelu
- prepoznati odstupanje od kronološkog prikaza događaja u djelu
- prepoznati razliku između fabule i sižea u djelu
- odrediti glavne i sporedne likove u djelu
- prepoznati realističan prikaz likova u pripovijetci
- prepoznati dominantne pripovjedne tehnike u djelu
- odrediti vrstu djela
- prepoznati i naučiti razliku između novele i pripovijetke
- odrediti socijalnu, psihološku, govornu i moralno-etičku karakterizaciju dvaju glavnih likova
- odrediti tragične likove u pripovijetci i objasniti zašto ih se smatra tragičnima
- prepoznati posebnost Kolarova humora
- prepoznati i izdvojiti način postizanja humora u pripovijetci
- prepoznati i opimjeriti ironiju

- razmišljati o moralu i etici u pročitanoj djelu i povezati književno djelo sa svijetom oko sebe

Povezanost s odgojno-obrazovnim očekivanjima međupredmetnih tema: uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije

Tip nastavnog sata: interpretacija (analiza) književnog djela

Metodički pristupi i sustavi: interpretativno-analitički sustav

Oblici rada: frontalni rad, individualni rad

Metode: heuristički razgovor, motivacijski razgovor, metoda čitanja (interpretativno čitanje i rad na tekstu), metoda razmišljanja, metoda doživljavanja, metoda zapažanja

Vrednovanje: vrednovanje za učenje (razgovor o pročitanoj književnoj djelu), vrednovanje kao učenje (vrednovanje sata putem učeničke ankete)

Nastavna sredstva: bilježnica, listić s tekstnim predloškom, slikokaz, *Microsoft Teams*

Nastavna pomagala: računalo

Struktura i trajanje pojedinog dijela nastavnog sata:

1. DOŽIVLJAJNO-SPOZNAJNA MOTIVACIJA (5 minuta)
2. NAJAVA TEKSTA I NJEGOVA LOKALIZACIJA (1 minuta)
3. INTERPRETATIVNO ČITANJE TEKSTA (7 minuta)
4. EMOCIONALNO-INTELEKTUALNA STANKA (10 sekundi)
5. OBJAVA DOŽIVLJAJA I NJIHOVA KOREKCIJA (2 minute)
6. INTERPRETACIJA (57 minuta)
7. SINTEZA (5 minuta)

8. ZADACI ZA SAMOSTALAN RAD UČENIKA I UČENIČKA ANKETA (3 minute)

ARTIKULACIJA NASTAVNOGA SATA

ETAPE NASTAVNOG SATA	NASTAVNI SADRŽAJI	AKTIVNOSTI UČENIKA	NASTAVNI OBLICI NASTAVNE METODE I METODIČKI POSTUPCI	PLANIRANI ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI UNUTAR ETAPA NASTAVNOG SATA
PREDSTAVLJANJE (10 sekundi)	N(astavnica): Dobar dan, ja sam Iva, studentica sam kroatistike i danas ću vam održati sat iz književnosti. U(čenici): Dobar dan!			
1. DOŽIVLJAJNO-SPOZNAJNA MOTIVACIJA (5 minuta)	N: Na prezentaciji vidite niz slika koje predstavljaju jedan televizijski		motivacijski razgovor i metoda upućivanja	

	žanr. O kojem se žanru radi? U: Radi se o sapunicama.⁴ N: Točno. Kako takve serije tipično završavaju? U: Sapunice obično završavaju sretno. Najčešće se u završnoj epizodi prikazuje vjenčanje kojim mladi ljubavni par potvrđuje svoju ljubav. N: U pravu ste. Pogledajte sliku plakata za film <i>Svoga tela gospodar</i>. Tko nedostaje na slici? U: Na plakatu nema Ive. N: Usporedite promotivne fotografije	Učenici odgovaraju na pitanje. Učenici odgovaraju na pitanje. Učenici se prisjećaju pročitanih djela.	motivacijski razgovor motivacijski razgovor i metoda upućivanja metoda zapažanja	
--	--	--	---	--

⁴ Navedeni su predviđeni učenički odgovori.

2. NAJAVA TEKSTA I NJEGOVA LOKALIZACIJA (1 minuta)	sapunica i razmislite o tome zašto Ive nema na slici.		motivacijski razgovor	
	U: Iva i Roža, iako u braku, nisu bili sretni zaljubljeni par. Iva je iz te zajednice nastojao pobjeći zbog čega ga ne vidimo na promotivnom plakatu. N: Koga vidimo na plakatu uz Rožu? U: Na plakatu su prikazani krava i Jakob. N: Tako je. Kako ste vi pročitali djelo, znate zašto je upravo krava prikazana uz djevojku Rožu. Prije negoli spomenemo razlog Ivine i Rožine ženidbe, pročitat ćemo i	Učenici se prisjećaju pročitano djela. Učenici se prisjećaju pročitano djela.	metoda razmišljanja i metoda prisjećanja metoda upućivanja metoda zapažanja frontalni rad	

3. INTERPRETATIVNO ČITANJE TEKSTA (7 minuta) 4. EMOCIONALNO-INTELEKTUALNA STANKA (10 sekundi) 5. OBJAVA DOŽIVLJAJA I NJIHOVA KOREKCIJA (2 minute)	analizirati ulomak koji tematizira dolazak Ivina pisma. Na kojem se dijelu pripovijetke spomenuti ulomak nalazi? U: Ulomak se nalazi na početku pripovijetke. N: Tako je. Slušajte pažljivo tekst ulomka koji ste ranije dobili na listiću.	Učenici se prisjećaju pročitanog djela.	heuristički razgovor metoda prisjećanja metoda upućivanja	- smjestiti ulomak u kontekst književnog djela
	N: Nastavnik čita ulomak.	Učenici slušaju.	interpretativno čitanje	
	N: Kako vam se svidio pročitan ulomak?	Učenici razmišljaju o pročitanom tekstu.	metoda doživljavanja	

6. INTERPRETACIJA (57 minuta)	Objasnite svoje odgovore. U: Ulomak mi se svidio zato što... / Ulomak mi se nije svidio zato što...	Učenici odgovaraju na pitanje.	metoda doživljavanja	
	N: Kakva je atmosfera u ulomku? Objasnite svoj odgovor. U: Atmosfera koja prevladava u ulomku je vedra i smiješna jer se pripovjedač izruguje likovima. Na kraju se ulomka mijenja raspoloženje jer uočavamo kako je sadržaj pisma utjecao a Rožu.	Učenici odgovaraju pomoću tekstnog predloška.	metoda doživljavanja	
	N: Što tematizira pripovijetka koju ste pročitali? U: Pripovijetka tematizira dogovoreni brak između dvoje mladih ljudi iz male seoske sredine.	Učenici se prisjećaju pročitanog djela.	heuristički razgovor metoda razmišljanja	- odrediti temu književnog djela
	N: Gdje se odvija radnja ulomka, a gdje se odvija		heuristički razgovor	- odrediti mjesto radnje

	radnja cijele pripovijetke? U: Radnje se ulomka odvija na Pavunčec-brdu, ispred kuće u kojoj živi Iva Pavunčec sa ženom Rožom i roditeljima. Ostala mjesta koja se u pripovijetci su Bikovski Vrh, Bikovske gorice, Taborište, Futač-brdo i Veliko Gnijezdo. N: Kako vam zvuče imena spomenutih lokaliteta? U: Imena lokaliteta zvuče pomalo smiješno. Jasno je kako se radi o malim selima u kojima žive govornici kajkavskog narječja.	Učenici se prisjećaju pročitano djela. Učenici odgovaraju na pitanje	metoda razmišljanja metoda upućivanja metoda zapažanja i razmišljanja	ulomka i cjelokupnog književnog djela
--	--	--	--	--

	N: Radnja se odvija između dvaju svjetskih ratova. U kojem se vremenskom rasponu odvijaju događaji prikazani u pripovijetci? U: Događaji se odvijaju u vremenskom rasponu od četiri godine. N: Jesu li događaji u pripovijetci prikazani kronološkim redoslijedom? Objasnite svoj odgovor. U: Nisu zbog toga što na samome početku čitamo o razdoblju u kojem su Iva i Roža već bili u braku. N: Objasnite kako se u pripovijetci vidi	Učenici se prisjećaju pročitano djela. Učenici se prisjećaju pročitano djela.	frontalni rad i heuristički razgovor metoda prisjećanja heuristički razgovor metoda razmišljanja heuristički razgovor	- odrediti vrijeme radnje i vremenski raspon odvijanja događaja u djelu - prepoznati odstupanje od kronološkog prikaza događaja u djelu
--	--	---	--	---

očita razlika između fabule i sižea što ste naučili prošle godine. U: Siže je nizanje događaja onako kako se oni pojavljuju u književnom djelu, dakle, događaj s poslanim pismom bi tada bio prvi ispričovijedan. Kod kronološkoga prepričavanja fabule bi se prvo prikazao Ivin odlazak na pašu. N: Tako je. Nabrojite sve likove koji se spominju u pročitanoj odlomku. U: Iva, Roža, Bara, Jakob i pandur Mata. N: Izvrsno. Tko su glavni likovi pripovijetke?	Učenici aktiviraju svoje prethodno znanje o fabuli i sižeu i prisjećaju se pročitanih djela.	metoda razmišljanja	- prepoznati razliku između fabule i sižea u djelu
N: Izvrsno. Tko su glavni likovi pripovijetke?	Učenici odgovaraju pomoću tekstnog predloška.	metoda upućivanja	- odrediti glavne i sporedne likove u djelu
N: Izvrsno. Tko su glavni likovi pripovijetke?	Učenici se prisjećaju	rad na tekstu i metoda zapažanja	heuristički razgovor

	U: Roža i Iva. N: Tako je. Nabrojite ostale sporedne likove koji se spominju u pripovijetci.	pročitano djela.	metoda prisjećanja heuristički razgovor	
	U: Otac Jakob Pavunčec , majka Bara Pavunčec, otac Jura Batinjanin, Rožina majka, Jelica Futač, pandur Mata, baba Kata, susjeda Marena i Ivini prijatelji vojnici. N: Izdvojite vanjske opise likova iz pročitanog ulomka. U: (Učenici izdvajaju citate za vanjski opis oca Jakoba, majke Bare i Rože.)	Učenici se prisjećaju pročitanog djela. Učenici odgovaraju pomoću tekstnog predloška.	metoda prisjećanja metoda upućivanja rad na tekstu i metoda zapažanja	

	N: Kako pripovjedač opisuje likove? U: Pripovjedač likove opisuje realistično i bez uljepšavanja.	Učenici odgovaraju na pitanje.	heuristički razgovor	- prepoznati realističan prikaz likova u pripovijetci
	N: Koji lik ima najviše vanjskih opisa u pripovijetci i zašto? U: Roža ima najviše vanjskih opisa.	Učenici se prisjećaju pročitano djela.	heuristički razgovor	
	N: Koje pripovjedne tehnike prepoznajete u ovom ulomku? U: Pripovijedanje, dijalog i opis.	Učenici aktiviraju svoje prethodno znanje o pripovjednim tehnikama i prisjećaju se pročitano djela.	metoda upućivanja	
	N: Koja pripovjedna tehnika dominira u cijeloj pripovijetci? U: Pripovijedanje dominira.		metoda razmišljanja	
			metoda razmišljanja	- prepoznati dominantne pripovjedne tehnike u djelu

	N: Tako je. Pripovijedanje ili kazivanje ima najveću ulogu u dva prozna žanra – u noveli i u pripovijetci. U raznim ćete teorijskim člancima i predgovorima Kolarovim djelima naići na podvojenu klasifikaciju djela <i>Svoga tela gospodar</i>. Na prezentaciji vidite tablicu s karakteristikama novele i s karakteristikama pripovijetke. Proučite te karakteristike i zaključite kojem bi žanru pripadalo pročitano djelo. U: Pročitano je književno djelo pripovijetka jer događaji nisu	Učenici uče razliku između novele i pripovijetke.	frontalni rad i metoda upućivanja metoda razmišljanja	- odrediti vrstu djela
--	--	--	---	-------------------------------

	ograničeni na samo jedan dan. Može se izdvojiti mnoštvo vanjskih opisi, a i ima više likova nego što je to tipično za novelu. Fabula je razvijenija te opisi i dijalozi usporavaju radnju, iako ne kao u romanu. N: Što o Ivinu socijalnom statusu i obrazovanju saznajete iz načina pisanja pisma i iz njegovoga sadržaja? U: Iva nije baš previše pismen i obrazovan. Rečenice u Ivinu pismu započinju veznikom „i“, ne poštuje u potpunosti pravila pisanja i koristi se	Učenici odgovaraju na pitanje uz pomoć tekstnog predloška.	heuristički razgovor i metoda upućivanja rad na tekstu i metoda zapažanja	- prepoznati i naučiti razliku između novele i pripovijetke
--	---	---	---	--

	kajkavskim izrazima. N: Iz čega možete zaključiti da i Roža nije visoko obrazovana te kao i Iva dijeli mentalitet ljudi iz svoje sredine? U: Roža govori kajkavskim narječjem kao i Iva, praznovjerna je i želi u potpunosti biti Ivina supruga, iako je on ne voli, jer je takav zakon i red. N: Kada je riječ o socijalnom statusu obitelji Pavunčec možemo li za njih reći da su bogati <i>gruntaši</i>? Objasnite svoj odgovor.	Učenici se prisjećaju pročitane djela. Učenici se prisjećaju pročitane djela.	heuristički razgovor metoda razmišljanja i metoda prisjećanja heuristički razgovor metoda razmišljanja i	
--	---	---	--	--

	U: Pavunčeci su siromašna seljačka obitelj. N: Zašto se Iva ženi upravo Rožom? U: Iva je u paši zaspao zbog čega je nastradala njihova krava. Siromašni su Pavunčeci odlučili oženiti sina za bogatu, ali šepavu djevojku Rožu kako bi za miraz dobili kravu. N: Kako Roža reagira na sadržaj Ivina pisma? Pronađite taj dio u ulomku. U: (Učenici traže citat u tekstu). Roža je pogođena jer je Iva pozdravio sve ukućane i rodbinu. Pitao je i za krave i volove,	Učenici se prisjećaju pročitano djela. Učenici odgovaraju na pitanje uz pomoć tekstnog predloška.	metoda prisjećanja heuristički razgovor metoda razmišljanja i metoda prisjećanja metoda upućivanja rad na tekstu i metoda zapažanja	
--	--	---	--	--

	samo je Rožu izostavio. N: Osvrnut ćemo se detaljnije na odnos između Rože i Ive. Kako je Iva reagirao na očev odabir njegove buduće supruge? U: Iva je nastojao izbjeći ženidbu. N: Što znači Ivina krilatica da je on svoga tela gospodar? U: Iva nije imao izbora pri odabiru supruge, ali je odlučio ne konzumirati brak s Rožom. Na taj je način barem ostao gospodar svojega tijela. N: Kakav je Iva prema Roži nakon vjenčanja?	Učenici se prisjećaju pročitano djela. Učenici odgovaraju na pitanje. Učenici se prisjećaju pročitano djela.	heuristički razgovor metoda razmišljanja i metoda prisjećanja heuristički razgovor metoda razmišljanja i metoda prisjećanja heuristički razgovor	
--	---	---	---	--

	U: Iva u potpunosti izbjegava Rožu i ponaša se kao da ona nije dio njihove obitelji. N: Proučite sljedeći citat koji vidite na ekranima i objasnite Ivin i Rožin bračni život. U: Ivin i Rožin bračni život uspoređuje se s dvama kotačima koji ravnomjerno hodaju jedan uz drugoga ne dotičući se. Ova metafora opisuje monotoniju njihova bračnoga života i nedostatak ljubavi. N: Kakvu promjenu uočavate u Ivi nakon njegovoga	Učenici razmišljaju o citatu. Učenici se prisjećaju pročitanih djela.	metoda prisjećanja metoda upućivanja rad na tekstu i metoda zapažanja	
--	--	---	--	--

	povratka iz vojske? U: Iva je ozbiljniji i pruža Roži ruku kako bi je pozdravio. N: Mislite li da je Iva prema Roži počeo razvijati romantične osjećaje? Objasnite svoj odgovor. U: Mislim da Iva nije promijenio svoje osjećaje prema Roži zato što... / Iva je promijenio svoje osjećaje prema Roži zato što... N: Što mislite o Roži? Je li ona u potpunosti pasivna, mirna i tiha osoba kakvom su ju predstavili njeni roditelji i pripovjedač na početku	Učenici razmišljaju o pročitanoj djelu. Učenici se razmišljaju o	heuristički razgovor metoda prisjećanja heuristički razgovor metoda prisjećanja i metoda razmišljanja heuristički razgovor i metoda upućivanja	
--	---	--	---	--

	pripovijetke? Pročitajte sljedeći ulomak i obrazložite svoj odgovor. U: Ne, Roža je bistra djevojka koja je svjesna svojeg fizičkog nedostatka, ali je ponosna i ne dopušta da je Iva ponižava. N: Kako biste, dakle, okarakterizirali Ivu, a kako Rožu imajući na umu dosad spomenute zaključke o njihovom socijalnom statusu, međusobnom odnosu itd. U: Iva je mlad, ponosan, siromašan, nezreo, neobrazovan buntovan, kasnije zreliji, ali i dalje	pročitanom ulomku. Učenici odgovaraju na pitanje.	rad na tekstu i metoda zapažanja heuristički razgovor metoda razmišljanja	- odrediti socijalnu, psihološku, govornu i moralno-etičku karakterizaciju
--	---	---	--	---

	ponosan. Roža je skromna, vrijedna, tiha, ali bistra djevojka, svjesna svojeg fizičkog nedostatka, snalažljiva i ponosna. N: Izdvojite tragične likove u pripovijetci. U: Tragični s likovi Roža i Iva. N: Pročitajte rečenice koje vidite na ekranima i razmislite o tome kako se mladi Iva mogao osjećati u sljedećoj situaciji. U: Iva je bio ponižen. N: Izvrsni odgovori. Koji je za vas najtragičniji trenutak u	Učenici razmišljaju o pročitanoj djelu. Učenici razmišljaju o pročitanim citatima. Učenici razmišljaju o	heuristički razgovor metoda razmišljanja i metoda prisjećanja metoda upućivanja rad na tekstu, metoda zapažanja heuristički razgovor	dvaju glavnih likova - odrediti tragične likove u pripovijetci i objasniti zašto ih se smatra tragičnima
--	---	---	---	--

	N: Humor se u pripovijetci često postiže opisima likova i seoske sredine, no veliku ulogu u postizanju humora imaju pripovjedačevi komentari. Koju stilsku figuru prepoznajete u sljedećem iskazu? Pogledajte na svoje ekrane. U: Prepoznamo ironiju. N: Izdvojite još neke pripovjedačeve ironične primjedbe iz prvoga ulomka. U: Pripovjedač je ironičan kada govori o pismenosti Pavunčeca i kada uspoređuje	Učenici razmišljaju o pročitanoj citatu. Učenici odgovaraju na pitanje uz pomoć tekstnoga predloška.	frontalni rad i metoda upućivanja rad na tekstu i metoda zapažanja metoda upućivanja rad na tekstu i metoda zapažanja	humora u pripovijetci - prepoznati i oprimjeriti ironiju
--	---	--	---	--

	Matino čitanje pisma s propovijedanjem koje se čuje na misi. N: Smatrate li Ivin bunt opravdanim? Objasnite svoj odgovor. U: Ivin je bunt opravdan zato što... / Ivin bunt nije opravdan zato što... N: Je li Roža „nemoralna“ jer je htjela prisiliti Ivu da se zaljubi u nju? Objasnite svoj odgovor. U: Roža nije smjela začarati Ivu zato što... / Roža je imala pravo začarati Ivu zato što... N: Je li Ivin napad na Rožu opravdan time što on sam nije	Učenici razmišljaju o pročitanoj djelu. Učenici razmišljaju o pročitanoj djelu. Učenici razmišljaju o pročitanoj djelu.	heuristički razgovor metoda razmišljanja heuristički razgovor metoda razmišljanja heuristički razgovor	- razmišljati o moralu i etici u pročitanoj djelu i povezati književno djelo sa svijetom oko sebe
--	--	--	---	--

	odabrao svoju ženu? Objasnite svoj odgovor. U: Nema opravdanja za Ivin napad zato što... / Ivin je napad opravdan zato što... N: Ima li Roža pravo na majčinstvo unatoč Ivinu odbijanju? U: Roža nema pravo biti majka zato što... / Roža ima pravo biti majka zato što... N: Zanimljivi odgovori. Mislite li da su ovakve situacije moguće i dan-danas u svijetu? Objasnite svoj odgovor? U: Ovakve situacije nisu moguće zato što... / Ovakve su	pročitano djelu. Učenici razmišljaju o pročitanom djelu. Učenici razmišljaju o pročitanom djelu. Učenici razmišljaju o pročitanom djelu.	metoda razmišljanja heuristički razgovor metoda razmišljanja heuristički razgovor metoda razmišljanja	
--	---	--	--	--

7. SINTEZA (5 minuta)	situacije moguće zato što... N: Zanimljivi odgovori. Jeste li vi ikada osjećali pritisak u obitelji i društvu da činite nešto što ne želite? Objasnite svoj odgovor. U: Nikada nisam osjećao/osjećala pritisak zato što... / Osjećao/osjećala sam pritisak zato što... N: Koji biste savjet dali Ivi, a koji biste savjet dali Roži da možete pričati s njima? U: (Učenici smišljaju savjet za Rožu i Ivu.) N: Zanimljivi odgovori. Na kraju ćemo ponoviti sve što smo danas	Učenici odgovaraju na pitanje. Učenici odgovaraju na pitanje. Učenici odgovaraju na pitanje.	heuristički razgovor metoda razmišljanja heuristički razgovor metoda razmišljanja heuristički razgovor	
-----------------------	---	---	---	--

8. ZADACI ZA SAMOSTALAN RAD UČENIKA I	naučili. Kojoj književnoj vrsti pripada djelo? Objasnite.			
	U: Djelo je pripovijetka.	Učenici odgovaraju na pitanje.	metoda razmišljanja	
	N: Kako su prikazani likovi u djelu?		heuristički razgovor	
	U: Likovi su prikazani realistično.	Učenici odgovaraju na pitanje.	metoda razmišljanja	
	N: Kojom se stilskom figurom najčešće postiže humor u djelu?		heuristički razgovor	
	U: Humor se najčešće postiže ironijom.	Učenici odgovaraju na pitanje.	metoda razmišljanja	
	N: Kako se često naziva Kolarov humor? Objasnite.		heuristički razgovor	
	U: Crni humor, smijeh kroz suze, čemerni humor...		metoda razmišljanja	
	N: Odlično. Za domaću zadaću razmislite o	Učenici zapisuju zadatak.		

UČENIČKA ANKETA (3 minute)	kraju pripovijetke. Napišite kratak sastavak u kojem opisujete kako je Ivin i Rožin bračni život izgledao nakon fizičkoga napada. Također bih vas molila da ispunite anketu koja vam je poslana na e- mail adresu.	Učenici ispunjavaju anketu.	metoda upućivanja	
POZDRAV (10 sekundi)	U: (Učenici ispunjavaju anketu.) N: Hvala vam na pažnji i doviđenja! U: Doviđenja!		metoda pisanja	

IZVORI I LITERATURA

1. Čeklić, Vasilije. 1989. Egzistencijalni humor: Seoski tematski krug u prozi Slavka Kolara. *Fluminensia*, 1, br. 1: 21-26. dostupno na:
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=195750 (zadnji pregled: 8. listopada 2021)
2. Čunčić, Marica. 1980. *Stilematika Kolarove proze: Jezična podloga humora*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.

3. Diklić, Zvonimir. 1978. *Književni lik u nastavi: Metodičke osnove za interpretaciju književnog lika*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Diklić, Zvonimir. 2009. *Književnoznanstveni i metodički putokazi nastavi književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Kolar, Slavko. 1995. *Svoga tijela gospodar*. U: Slavko Kolar – *Pripovijetke*. Prir. Stjepko Težak 59-84. Zagreb: Školska knjiga.
6. Pavletić, Vlatko. 1959. Ima neka duboka veza između komičnog i tragičnog. U: *Kako su stvarali književnici: I. Primjeri iz naše književnosti*. 312-318. Zagreb: Školska knjiga
7. Slavić, Dean. 2011. *Peljar za tumače: Književnost u nastavi*. Zagreb: Profil.
8. Težak, Stjepko. 1995. Smijeh i suze nad selom. U: *Slavko Kolar – Pripovijetke*. 5-29. Zagreb: Školska knjiga.
9. Tomaševski, Boris. 1998. *Teorija književnosti*. Prev. Josip Užarević i prir. Milivoj Solar. Zagreb: Matica Hrvatska
10. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 29.1.2019. Vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u: *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*, Izdanje NN 10/ 2019, 215, dostupno na:
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (20.1.2021)

PLAN PLOČE

- tema: nametnuti brak
- mjesto radnje: Pavunčec-brdo, selo Batinjani, Bikovski Vrh
- vrijeme radnje: između dvaju svjetskih ratova
- vremenski raspon: četiri godine
- kronološki slijed događaja → ima odstupanja na početku
- realističan prikaz likova
- najdominantnija pripovjedna tehnika → pripovijedanje
- vrsta djela: pripovijetka → dulja od novele, više likova, razvijenija fabula, viš od jednog događaja
- pripovjedač: u trećem licu, sveznajući
→ ironične primjedbe

- Iva: siromašan, neobrazovan, pomalo praznovjeran, nezreo, tvrdoglav, ponosan
- Roža: siromašna, neobrazovana, tiha, povučena, vrijedna, skromna, bistra, ponosna, pomalo tvrdoglava, vjerna tradiciji
- miješanje humora i tragike

PRILOZI

1. Tekstni predložak

S Pavunčec-brdom ima pošta malo posla. Kad bi tako bilo i s ostalim selima i gradovima, ubrzo bi propala ta divna i zanimljiva ustanova, na veliku žalost i državnoj kasi i dobroćudnim ljubiteljima poštanskih maraka.

Zato, kad u taj čudnovati kraj dođe kakvo pismo, ono se smatra kao naročita rijetkost i odmah se zna od koga je, za koga je i otkuda je: da li je iz Amerike ili od advokata ili iz vojske. Jer samo sa ta tri svijeta korespondiraju Pavunčeci.

Tako i ovoga puta, kad je pandur Mata Domitrović, obavivši svoj službeni posao kod seoskog starješine Petra Pavunčeca, krenuo s pismom u ruci u dvorište Jakoba Pavunčeca, kao vjetrom pronio se glas kroz selo:

- Iva Bagušarov piše iz vojske!... (Za razliku od drugih Pavunčeca koji, radi bliže oznake kuće, familije i možda kakve naročite odlike nose predikate Suhorepec, Frček i Cviker, oni iz kuće broj 16 i još nekoliko brojeva zovu se Bagušari. To jest: „Zovem se Bagušar, a pišu me Pavunčec!“)

Kad pandur u dvorište, a ono sa sjenika po nekakvoj klimavoj „lojtri“ spuštala se baš Roža, snaha Jakobova i zakonita žena istog ovog Ive od koga je zacijelo to pismo.

- Evo ti piše muž iz soldačije! – veli joj Mata, a ona otresajući trunje od sijena lecnu se nekako pa se začuđeno zagleda u pandura. Pravo reći, njezino otegnuto, žuto lice s očima niti bijelim, niti plavim, već nekuda ispranim, kao da se stalno čudilo. Zato se pandur i obrecnu:

- Da, da, piše ti muž, kaj se čudiš?! Na, eto ti pismo!

Ali Rožane prihvati, već bez riječi uleti u kuću povikavši usplahireno:

- Japa! Oj, japa!... Jeste li čuli, došlo pismo od Ive... eto, pandur ga je donesel!...

Zakašlja iz one glomazne, sure drvenjare nekakvo šuplje grlo, začu se srdito mrmljanje i napokon se na vratima pokaza mršav, dugačak, rutav i natmuren čovjek, to jest glavom Jakob Pavunčec. Nevoljko i lijeno prekorači prag, kiselo se pozdravi s pandurom i uzme pismo. Okrenu ga dva-tri puta, priškilji na nj izdaleka pa ga vrati natrag.

- Daj ga ti prečitaj – rekne on s beskrajnom dosadom – mene boli želudac!... I onda... ne vidim dobro.

(...)

Časom se skupila sva družina, a poneki iz susjedstva. Dohuktala teško sopeći odnekud iz polja i gazdarica Bara, mati Ivina. U nje su silni bokovi, široka leđa i obilna prsa, ali dah teško hvata. Ljepotica je nekoć bila pa bi se i sad rado pohvalila da u onim danima nije bilo ni žandara ni financa koji se ne bi za njom ogledao!

Inače je meka srca, pa kad je čula o čemu se radi, njene su se još uvijek žive, velike plave oči zalile suzama radosnicama i žalosnicama.

(...)

Mata međutim već otvorio kuvertu i zagledao se u list važno, kao da će proklamirati kakav nedjeljni oglas pod lipom. Milo je to Pavunčecima jer čitanje njemu ide glatko kao popu kod oltara. Znao bi to možda i koji od Pavunčeca, ali teško ti je takva razumjeti: sporo odgoneta slova, pa ih još sporije slaže jedno do dugoga, kao nevješt zidar cigle.

- Faljen Isus i Marija! Započeo čitati Mata, a slušaoci sve i nehotice odgovaraju:

- Na sve veke budi faljen!...

- Dragi moji roditelji! – nastavlja pandur – to vam piše vaš sin Iva, koji vas s tim sve pozdravlja i želi sve dobro od dragoga Boga i od srca svoga...

- I tebi Bog daj zdravljiće, sinek moj – upada u riječ debela Bara, prenoseći se duhom u daljinu i od ganuća otirići suze dlanom i rukavom. – Samo budi zdrav i da mi se doma povrneš!...

- Muči baba, kaj zanovetaš! – ljuti se njen suhi i kosmati Jakob.

- Dragi roditelji! – nastavlja opet pandur Mata – dajem vam znati da mojoj vojničkoj službi bude skoro kraj i da nas budu doma raspustili. I dajem vam znati da mi treba civilski ancug da imam u čemu doma doći, jer su mi ovoga moljci pojeli. I onda vas molim da mi toga ancuga pošaljete i još par dinarov za strošek, jer je put dalek. I onda vam nemam više šta pisati niti obznaniti, nego primite pozdrav svi, i otec i mati, i brat Joža i sestra Ljuba i sestra Bara,, i nevesta Kata i stric Peter i svi njegovi, tetica Mara Labudanka i stari japa. I još pozdravite Štefu Cvikerova i Miku Suhorepca. Drugo ništa, nego zbogom i pošaljite mi civilski ancug. Zelen javor, zelen bor, molim brzi odgovor! Još mi pišite jeste li vole prodali, je li se Pisava otelila!

Saslušase Pavunčeci pismo sa oba uha. Presušise suze u lijepim očima mamice Bare: zabrinula se ona, a još više njezin Jakob. Treba smoći dinare, moj sinko! Lako je to pisati!

(...)

Samo se Roža, žena Ivanova odvojila od ostalih, naslonivši se na dovratnik. Zagleda se onim začuđenim, ispranim očima bez cilja. Trepavice ni da trenu, samo na tanku i dugačku vratu iskočile neke plave žile. Kao da se davi. (Kolar, 1995: 59-62)

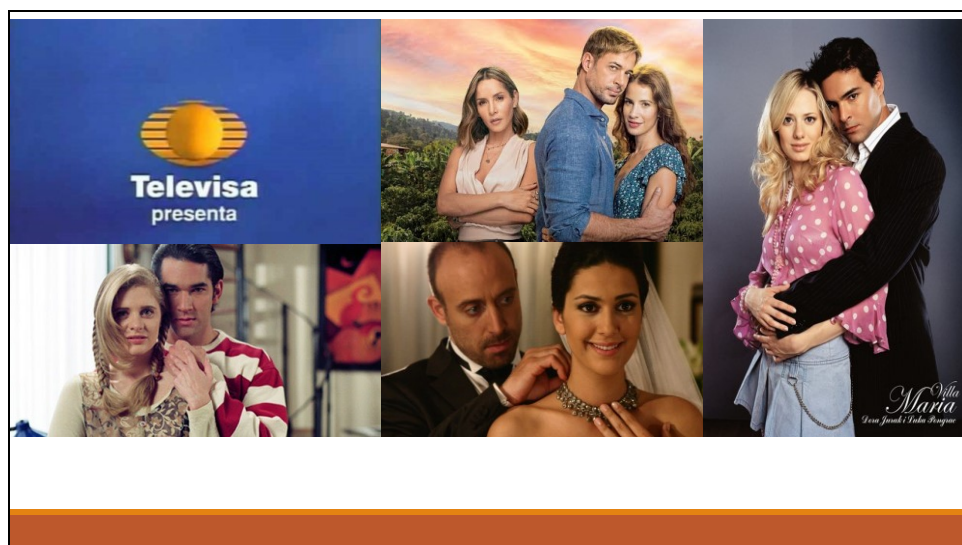
2. Slikokaz

Slajd 1

Svoga tela gospodar

Slavko Kolar

Slajd 2

Slajd 3

Slajd 4

Pratite tekst na listiću!

Slajd 5

RAZMISLITE:

- Gdje se odvija radnja pripovijetke?
- Kako pripovjedač opisuje mjesto radnje?

Pavunčec-brdo, Bikovske gorice, Bikovski vrh, Batinjani, Futač-brdo, Veliko Gniježdo

- Koje je vrijeme radnje?
između dvaju svjetskih ratova (odlazak u Ameriku, služenje u vojsci – Kosovska Mitrovica, *kačaci* – 1918. – 1924.)
- Koji je vremenski raspon odvijanja radnje?
- Jesu li događaji u pripovijetci izneseni kronološki?
→fabula i siže

Slajd 6

IZDVOJITE

- likove koji se spominju u pripovijetci
- glavne likove pripovijetke
- ostale sporedne likove u pripovijetci
- vanjski opis likova u prvom tekstu
- Kako pripovjedač opisuje likove?
→ realističan prikaz
- Koji lik ima najviše vanjskih opisa u pripovijetci? Objasnite

Slajd 7

RAZMISLITE

- Koje pripovjedne tehnike prepoznajete u djelu?
- Koja je najdominantnija pripovjedna tehnika u djelu?
→ pripovijedanje, skaz (Tomaševski) ili kazivanje
- pripovijetka ili novela?

Slajd 8

VRSTA	
NOVELA	PRIPOVIJETKA
• kratka prozna vrsta • sažeta fabula • ograničenost na jedan lik i jedan događaj • koncentracija na ekspoziciju, zaplet i rasplet • čvrsta i postojana struktura • obično se bavi pojedinačnim ljudskim sudbinama	• prozna vrsta dužinom između novele i romana • duža pripovjedna obrada • više likova, razvijenija fabula • opisi i dijalози usporavaju novelističku napetost • pripovijedanje nije ograničeno na jedan dan, nego obuhvaća najčešće neki splet događaja

Slajd 9

RAZMISLITE
• Što o Ivinu socijalnom statusu i obrazovanju saznajete iz načina pisanja pisma i iz njegova sadržaja? • Jesu li Pavunčeci bili dobri <i>gruntaši</i>? • Kakav je Rožin socijalni status? • Zašto je Ivi dogovoren brak upravo s Rožom? • Kako Roža reagira na sadržaj Ivina pisma? Zašto tako reagira?

Slajd 10

ROŽA I IVA

- Kako je Iva reagirao na očev odabir njegove buduće supruge?
- Što znači Ivina krilatica da je on *svoga tela gospodar*?
- Kakav je Iva prema Roži nakon vjenčanja?

Kao dva kotača u kolima što isti teret nose, istim smjerom putuju i istim se tempom kotrljaju, sveder u istom razmaku ne hajući jedan za drugoga, vezani tek kakvom blatnom osovinom ili grbavom srčanicom...“ (Kolar, 1995: 73)

- Kakvu promjenu uočavate u Ivi nakon njegova povratka iz vojske?

Slajd 11

Nije Roža bila nikakva vatrena ženska, nije u njoj ključala nikakva strast ni grešna želja, niti je bila željna neke naročite ljubavi i nježnosti – o tome nije ona snivala – njoj je bilo samo do toga da bude žena, kad je već po zakonu žena, i da bude možda mati (no ta je željica bila već dublje sakrivena...). Mogla je i ona naći kakvog klipana da joj je bilo do grijeha, ali ona je htjela baš Ivu, htjela da bude sve po zakonu i poštenju i po starim običajima. Šta je ona Jaga bolja od nje pa Iva ide k njoj? Ako je Roža šepava, Jaga je zrikava, a to je sličan đavo.

(Kolar, 1995: 75)

Slajd 12

KARAKTERIZACIJA	
IVA	ROŽA
• siromašan • neobrazovan • pomalo praznovjeran • u početku nezreo • prije Rumenkine smrti opušten • prestrašen • tvrdoglav • buntovan • kasnije ističe svoj muški ponos • razvoj karaktera	• neobrazovana • praznovjerna • tiha i povučena • vrijedna • skromna • bistra • ponosna • pomalo tvrdoglava • vjerna tradiciji i slijeđenju pravila

Slajd 13

TRAGIČNOST
• Izdvojite tragične likove u pripovijetci.
<i>Pod vrhovnom komandom strica mu Tome zgrabiše tog neobičnog mladencu te ga odvukoše do mlade. Bilo je tu posla jer se dečko trgao i rukama i nogama, grizao i drečao. Bilo je smijeha jer takva čuda još nitko nije doživio.</i> <i>Položiše ga konačno uz mrsku mu mladu, što se, umirući od srama, zabušivši glavu u debeli novi jastuk, stisnula sasvim do zida. Iva bio najzad svladan, ali se zavio u svoj gunj pa se ukrutio, uvukao se u se kao zmija pokraj ježe. Tako ukočen, sve ponavljajući kroz stisnute zube svoju misao kako je on „svoga tela gospodar“, on je i zaspao. Zaspala jedva jedvice i mlada, odrvenjela, zgrčena i kao smrznuta. (Kolar, 1995: 72)</i>
• Koji je za vas najtragičniji trenutak u pripovijetci? • U čemu se očituje Rožina nesreća?

Slajd 14

HUMOR

→ smijeh kroz suze, vidljivi smijeh i nevidljive suze, žalosni smijeh, melankolični smijeh, suza u smijehu, gorki ili čemerni humor, dramatski humor itd.

- humor atmosfere

- Na koje se sve načine postiže humor u pripovijetci? Oprimjerite svoje odgovore.

→ vanjski opisi likova

→ komične situacije

→ pripovjedačevi komentari

→ jezik likova, smiješni izrazi

Slajd 15

PRIPOVJEDAČ

S Pavunčec-brdom ima pošta malo posla. Kad bi tako bilo i s ostalim selima i gradovima, ubrzo bi propala ta divna i zanimljiva ustanova, na veliku žalost i državnoj kasi i dobroćudnim ljubiteljima poštanskih maraka. (Kolar, 1995: 59)

- Izdvojite još neke pripovjedačeve ironične primjedbe iz prvog ulomka.

- Koji vam je događaj, opis ili komentar bio najsmješniji?

- Kakav je pripovjedač?

Slajd 16

RAZMISLITE

- Ima li opravdanja za Ivin bunt?
- Je li Roža nemoralna jer je htjela *zacoprati* Ivu?
- Je li Ivin napad na Rožu opravdan time što on sam nije odabrao svoju ženu?
- Ima li Roža pravo biti *svoga tela gospodar* (majčinstvo)?
- Smatrate li teme koje se problematiziraju u pripovijetci aktualnima?
- Dajte savjet Ivi i Roži!

Slajd 17

PONOVIMO!

- Kojoj književnoj vrsti pripada djelo? Objasnite.
- Kako su prikazani likovi u djelu?
- Kojom se stilskom figurom najčešće postiže humor u djelu?
- Kako se često naziva Kolarov humor? Objasnite.

ANKETA !

Slajd 18

Zadatak za domaći rad

Napišite kratak sastavak u kojem opisujete kako je izgledao Ivin i Rožin bračni život nakon fizičkog napada. Jesu li Rožine riječi promijenile Ivinu ćud? Je li Roža postala majka? Jesu li stvari ostale iste?

Slajd 19

IZVORI ZA SLIKE

<https://www.cazin.net/tag/latino-serije> (preuzeto 26. listopada 2021)

<http://www.cafe.hr/serije/telenovela-kava-s-mirisom-zene-sadrzaj-i-epizode> (preuzeto 26. listopada 2021)

<https://www.rtl.hr/tv/novosti/3457155/najljepša-ljubavna-prica-1001-noc-od-lipnja-samo-na-rtlplayu/> (preuzeto 26. listopada 2021)

<https://www.imdb.com/title/tt0425723/> (preuzeto 26. listopada 2021)

<https://mojtv.hr/serije/15112/marisol.aspx> (preuzeto 26. listopada)

<https://www.imdb.com/title/tt12378160/> (preuzeto 26. listopada 2021)

7.2. Učenička anketa

Spol (zaokruži): **muški** **ženski**

UPUTA: Zaokruži slovo ispred odgovora koji držiš točnim ili onog odgovora s kojim se najviše slažeš, ili napiši odgovor na prazne crte.

1. Upiši koliko imaš godina.

2. Brojem od 1 do 5 označi koliko si razumio/razumjela pripovijetku *Svoga tela gospodar*, s time da broj 1 označava kako pripovijetku nisi uopće razumio/razumjela, a broj 5 kako si ju pročitao/pročitala s potpunim razumijevanjem.

1 2 3 4 5

3. Je li ti uporaba kajkavskog narječja stvarala probleme prilikom čitanja djela?

- a. Ne.
- b. Da.
- c. Poneke riječi i izraze nisam razumio/razumjela.
- d. Nisam razumio/razumjela kajkavske izraze i riječi, ali mi to nije predstavljalo problem u cjelokupnom razumijevanju djela.

4. Brojem od 1 do 5 označi koliko ti je djelo bilo zanimljivo, s time da broj 1 označava da ti je djelo bilo dosadno, a broj 5 da ti je djelo bilo jako zanimljivo.

1 2 3 4 5

5. Ima li u pripovijetci više smiješnih ili tragičnih elemenata?

- a. Smiješnih.
- b. Tragičnih.

- c. Podjednako smiješnih i tragičnih.

6. Tko je za tebe najtragičniji lik u pripovijetci?

7. Što misliš o Ivinu odnosu prema Roži?

- a. U potpunosti razumijem njegove frustracije zbog čega odobravam njegove postupke.
- b. Nemam razumijevanja prema njemu i osuđujem njegove postupke.
- c. Imam razumijevanja prema njegovim osjećajima, ali ne odobravam njegove postupke.

8. Je li ti bilo teško čitati opis fizičkog nasilja u pripovijetci?

- a. Da, prikaz me nasilja pogodio.
- b. Ne, s lakoćom sam pročitao/pročitala taj dio.
- c. Uglavnom mi nije bilo teško čitati jer je scena opisana na humorističan način, ali suosjećam s Rožom.

9. Odobravaš li Rožin pokušaj "copranja" Ive?

- a. Da.
- b. Ne.
- c. Ne u potpunosti.

10. Obrazloži svoj odgovor.

11. Opiši ukratko događaj iz pripovijetke koji te se dojmio ili koji ti je najviše ostao u sjećanju. Događaj može biti tragičan ili smiješan.

12. Smatraš li temu iz pripovijetke aktualnom?

- a. Da.
- b. Ne.
- c. Ne u potpunosti.

13. Obrazloži ukratko svoj odgovor.

14. Imaš li drugačiji dojam o pripovijetci nakon odslušanog sata?

- a. Ne, imam isto mišljenje o pripovijetci.
- b. Da, drugačije gledam na motivaciju i postupke nekih likova.
- c. Da, pripovijetka mi se čini zanimljivijom.
- d. Da, imam još gori dojam o njoj.

7. LITERATURA

Izvori

1. Kolar, Slavko. 1995. *Svoga tijela gospodar*. U: Slavko Kolar – *Pripovijetke*. Prir. Stjepko Težak 59-84. Zagreb: Školska knjiga.

Literatura

1. Aristotel. 1977. *Poetika: Nauk o pjesničkom umijeću*. Prev. Martin Kuzmić Zagreb: BiblioTeka.
2. Bogišić, Valtazar. 1874. *Zbornik sadašnjih pravnih običaja u Južnih Slavena*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Citirano u: Rajković, Zorica. 1974. Narodni običaji Donje Stubice. *Narodna umjetnost*, 10. br. 1: 153-214. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=63124 (zadnji pregled 10. listopada 2021)
3. Bujan, Ivan. 2011. Otkrivanje patrijarhalne hegemonije u hrvatskoj ruralnoj noveli. *Fluminensia*, 23, br. 1: 117-130. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=116323 (zadnji pregled: 11. rujna 2021)
4. Critchley, Simon. 2007. *O humoru*. Prev. Dragana Vulić-Budanko. Zagreb: Algoritam.
5. Čunčić, Marica. 1980. *Stilematika Kolarove proze: Jezična podloga humora*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
6. Ćeklić, Vasilije. 1989. Egzistencijalni humor: Seoski tematski krug u prozi Slavka Kolara. *Fluminensia*, 1, br. 1: 21-26. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=195750 (zadnji pregled: 8. listopada 2021)
7. Diklić, Zvonimir. 1978. *Književni lik u nastavi: Metodičke osnove za interpretaciju književnog lika*. Zagreb: Školska knjiga.

8. Diklić, Zvonimir. 1990. *Lik u književnoj, scenskoj i filmskoj umjetnosti: Metodički aspekti*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Diklić, Zvonimir. 2009. *Književnoznanstveni i metodički putokazi nastavi književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
10. Flaker, Aleksandar. 1998. Umjetnička proza. U: Zdenko Škreb i Ante Stamać. *Uvod u književnost: Teorija, metodologija*. 5. poboljšano izdanje. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
11. Frangeš, Ivo i Žmegač, Viktor. 1998. Prigušena groteska: Breza Slavka Kolara. U: *Hrvatska novela: Interpretacije*. 263-282. Zagreb: Školska knjiga.
12. Galenić, Dražen. 1996. Svadbeni običaji podravskog sela Hlebine (II. dio). *Podravski zbornik*, br. 22: 215-234. dostupno na:
https://hrcaj.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=335158 (zadnji pregled 12. listopada 2021)
13. Grbac, Josip. 2015. Rastavljeni i ponovno oženjeni: stanje i perspektive. *Bogoslovska smotra*, 85, br. 3: 779-798. dostupno na:
<https://hrcaj.srce.hr/clanak/217698> (zadnji pregled 24. siječnja 2022)
14. Kašpar, Libuše. 1979. Svadbeni običaji ludbreškog kraja. *Podravski zbornik*, br. 5: 210-214. dostupno na:
https://hrcaj.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=340085 (zadnji pregled: 10. listopada 2021)
15. Kolar, Slavko. 1964. Autobiografija: Slavko Kolar o sebi. U: *Slavko Kolar – Pet stoljeća hrvatske književnosti*. 327-331. Zagreb: Matica hrvatska.
16. Kolar, Slavko. 1971.a. Peripetije jednog književnog motiva: Prilog autobiografiji. U: *Sabrana djela Slavka Kolara: Autobiografski fragmenti; intervjui, izjave, polemike; članci i kritike; pripovijetke za djecu; agronomski radovi*. Knj. 5. Ur. Zvonimir Kulundžić. 70-79. Zagreb: Matica Hrvatska.
17. Kolar, Slavko. 1971.b. Razgovor o filmu „Svoga tela gospodar“. U: *Sabrana djela Slavka Kolara: Autobiografski fragmenti; intervjui, izjave, polemike; članci i kritike; pripovijetke za djecu; agronomski radovi*. Knj. 5. Ur. Zvonimir Kulundžić. 210-212. Zagreb: Matica Hrvatska.
18. Kulundžić, Zvonimir. 1977. *Slavko Kolar i njegovo vrijeme*. Zagreb: nezavisno autorsko izdanje.

19. Leček, Suzana. 1997. Nismo meli vremena za igrati se... - Djetinjstvo na selu (1918-1941). *Radovi: Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 30, br. 1: 209-244. dostupno na:
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=62774 (zadnji pregled 20. listopada 2021)
20. Mesinger, Bogdan. 1975. Ranjeni smijeh Slavka Kolara. U: *Slavko Kolar – Izabrana proza*. 5-16. Zagreb: Školska knjiga.
21. Myerson, George. 2002. *Ekologija i kraj postmoderne*. Zagreb: Jesenski i Turk. Citirano u: Penjak, Ana. 2018. Ekofeminizam i suvremeni hrvatski roman: o ženi, identitetu i prostoru. *Tabula*, br. 15: 391-407. dostupno na:
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=301739 (zadnji pregled: 11. rujna 2021)
22. Oraić Tolić, Dubravka. 2011. *Akademsko pismo*. Zagreb: Naklada Ljevak
23. Pavičić-Spalatin. Nada. 1963. Pogovor. U: *Slavko Kolar – Pripovijetke*. 143-153. Zagreb: Matica Hrvatska.
24. Pavletić, Vlatko. 1959. Ima neka duboka veza između komičnog i tragičnog. U: *Kako su stvarali književnici: I. Primjeri iz naše književnosti*. 312-318. Zagreb: Školska knjiga
25. Polonijo, Ivana. 2010. Djeca u obitelji: antropološki koncepti djece, djetinjstva i obitelji kao prilog razvoju znanstvenog istraživanja djetinjstva u Hrvatskoj. Dok. Dis., Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
26. Poole, Adrian. 2006. *Tragedy, A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press. Citirano u: Kišić, Željka. 2014. Interpretacija i metodički pristup tragičnim i komičnim elementima u zbirci pripovijetki *Mi smo za pravicu* Slavka Kolara. Dipl. rad., Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
27. Prosperov Novak, Slobodan. 2004. *Povijest hrvatske književnosti: Sjećanje na dobro i zlo*. Sv. 3. Split: Marjan tisak.
28. Rajković, Zorica. 1974. Narodni običaji Donje Stubice. *Narodna umjetnost*, 10. br. 1: 153-214. dostupno na:
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=63124 (zadnji pregled 10. listopada 2021)
29. Rosandić, Dragutin. 2005. *Metodika književnog odgoja: Temeljci metodičkknjiževne enciklopedije*. Zagreb: Školska knjiga.
30. Slavić, Dean. 2011. *Peljar za tumače: Književnost u nastavi*. Zagreb: Profil.
31. Solar, Milivoj. 1984. *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

32. Solar, Milivoj. 2007. *Književni leksikon: Pisci, djela, pojmovi*. Zagreb: Matica Hrvatska.
33. Šicel, Miroslav. 1964. Predgovor. U: *Slavko Kolar – Pet stoljeća hrvatske književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska.
34. Škreb, Zdenko. 1998. Pojmovi poetika u povijesnom slijedu. U: *Uvod u književnost: Teorija, metodologija*. 5. poboljšano izdanje. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
35. Težak, Stjepko. 1980. Predgovor. U: *Slavko Kolar – Kriza; Mi smo za pravicu*. 5-12. Zagreb: Školska knjiga.
36. Težak, Stjepko. 1995. Smijeh i suze nad selom. U: *Slavko Kolar – Pripovijetke*. 5-29. Zagreb: Školska knjiga.
37. Tomaševski, Boris. 1998. *Teorija književnosti*. Prev. Josip Užarević i prir. Milivoj Solar. Zagreb: Matica Hrvatska.
38. Weber, Johann. 1886. *Katekizam katoličkog ženitbenoga prava*. Prev. dr. Andrija Jagatić, 2., popravljeno izdanje. Sarajevo: Spindler i Löschner. Citirano u: Dobrovšak, Ljiljana. 2005. Ženidbeno (bračno) pravo u 19. stoljeću u Hrvatskoj. *Croatica Christiana*. 29, br. 56: 77-104. dostupno na:
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=14470 (zadnji pregled 15. listopada 2021)
39. *Leksikon hrvatskih pisaca*. 2000. ur. Dunja Fališevac, Krešimir Nemec, Darko Novaković. Zagreb: Školska knjiga.
40. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 29.1.2019. Vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u: *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*, Izdanje NN 10/ 2019, 215, dostupno na:
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (zadnji pregled 20. listopada 2021)

Izvori s Interneta

1. promotivni plakat za film *Svoga tela gospodar* iz 1957. godine
<https://www.imdb.com/title/tt12378160/> (preuzeto 26. listopada 2021)
2. film *Svoga tela gospodar*
http://www.dailymotion.com/video/xygzlr_svoga-tela-gospodar-1957-1-2_shortfilms
(Pregled 12. listopada 2021)

3. <https://jezikoslovac.com/word/aoa5> (pregled: 22. siječnja 2022)
4. <https://jezikoslovac.com/word/jgji> (pregled: 22. siječnja 2022)
5. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=36517> (pregled 22. siječanj 2022)

8. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Interpretacija i metodički pristup pripovijetci *Svoga tela gospodar* autora Slavka Kolara

Sažetak: Tekst diplomskoga rada opisuje postupke za interpretaciju pripovijetke *Svoga tela gospodar* Slavka Kolara. Interpretacija je književnog djela prilagođena interpretativno-analitičkom sustavu te različitim uzrastima učenika. Poseban naglasak stavljen je na likove, na tragične i humoristične elemente te na moralno-etičke probleme (dogovoreni brak, podređeni položaj žene te utjecaj društva i siromaštva na životne sudbine pojedinaca). Na kraju je rada prikazan primjer školske pripreme za interpretaciju pripovijetke u srednjoj školi zajedno s prikazom učeničkih reakcija na pročitano djelo i odslušani sat.

Ključne riječi: školska interpretacija, Slavko Kolar, *Svoga tela gospodar*

An Interpretation and Methodological Approach to the Novel *Master of His Own Body* Written by Slavko Kolar

Abstract: This thesis describes the methods for the interpretation of the novel *Master of His Own Body* written by Slavko Kolar. The interpretation of the literary work is adapted to the interpretive-analytical system and different ages of students. Special emphasis was placed on characters, tragic and humorous elements, and moral and ethical issues (arranged marriage, the

subordinate position of women and the impact of society and poverty on the lives of individuals). At the end of the paper, an example of school preparation for the interpretation of a story in high school is presented together with a presentation of students' reactions to the read novel and the lesson listened to.

Keywords: interpretation, Slavko Kolar, *Master of His Own Body*